

**Tacú le foghlaim agus
forbairt trí mheán an
mheasúnaithe**

Réamhrá

Is gnáthchuid den idirghníomhú idir daoine fásta agus leanaí é an measúnú. Bíonn daoine fásta de shíor ag tabhairt breithiúnas ar fhoghlaim agus ar fhorbairt leanaí agus baineann siad úsáid as an eolas a bhailíonn siad chun cuidiú le leanaí lena ndul chun cinn. Tugann leanaí breithiúnais chomh maith faoina gcumais, faoi na nithe a mbaineann siad taitneamh astu, faoi na nithe is féidir leo a dhéanamh ach roinnt bheag cúnaimh a fháil, agus faoi na nithe ar mhaith leo a dhéanamh amach anseo.

Cuireann na treoirlínte seo síos ar céard is measúnú ann agus léiríonn siad cad atá i gceist le measúnú le linn na luath-óige. Déantar tagairt shonrach ó am go chéile do ranganna na naíonán i mbunscoileanna mar a bhfuil bonn reachtaíochta leis an gcleachtas measúnaithe.

Cad is measúnú ann? Cén fáth a bhfuil tábhacht ag baint leis?

Fíor 3: Sainmhíniú an fhocail ‘measúnú’

Is éard is measúnú ann ná próiseas leanúnach mar a ndéantar eolas a **bhailiú, a dhoiciméadú, machnamh air, agus é a úsáid** d’fhonn léiriú saibhir a fháil ar leanaí mar fhoghlaiméoirí, chun tacú lena gcuid foghlama amach anseo agus chun feabhas a chur ar an bhfoghlaim sin.

Cuidíonn an measúnú leis an duine fásta a fháil amach cad a thuigeann leanaí, conas a dhéanann siad machnamh, cad is féidir leo a dhéanamh, cad iad na meonta atá acu agus cad iad na nithe a bhfuil spéis acu iontu. Cuidíonn an t-eolas seo leis an duine fásta scéalta saibhre a fhoirmiú de leanaí mar fhoghlaiméoirí inniúla d’fhonn tacú lena bhfoghlaim agus lena bhforbairt amach anseo. Lena linn seo baineann an duine fásta úsáid as an eolas measúnaithe chun aiseolas leanúnach a thabhairt do leanaí faoi conas atá ag éirí leo lena gcuid foghlama, eispéiris dhúshlánacha thaitneamhacha a chur ar fáil dóibh, tacaí iomchuí a roghnú dóibh, agus doiciméadú agus ceiliúradh a dhéanamh ar a gcéad chéimeanna eile ina gcuid foghlama agus na céimeanna sin a phleanáil.

Go bunúsach, breithneoidh an duine fásta na ceisteanna seo a leanas agus measúnú beartaithe acu.

Tábla 11: Machnamh ar mheasúnú

Eilimint	Ceisteanna
Breithiúnas a thabhairt	Cad iad na gnéithe d’fhoghlaim agus d’fhorbairt leanaí ar mhaith liom mo mheasúnú a dhíriú orthu? Cé thabharfaidh an breithiúnas – mise, na leanaí, nó muid araon?
Taifeadadh	Conas a dhéanfaidh mé an breithiúnas a thaifeadadh – mar nóta cinn, nóta scríofa, tagairt nó scéal, líníocht, grianghraf nó taifeadadh fistéipe, nó mar sheicliosta, srl.? Conas a fhéachfaidh mé chuige, le caitheamh ama, go bhfuil léiriú saibhir á fháil agam ar fhoghlaim agus ar fhorbairt leanaí? An dtabharfaidh mé deiseanna do leanaí a gcuid breithiúnas féin a dhéanamh? Cén chaoi a chuirfidh mé na deiseanna sin ar fáil?
Comhroinnt	Cad a theastaíonn uaim a rá le leanaí faoina gcuid foghlama agus forbartha? Cad a theastaíonn uaim a chomhroinnt le tuismitheoirí na leanaí? Conas a chomhroinnfidh mé an t-eolas ón measúnú?

Dhá chur chuige i leith an mheasúnaithe ná **Measúnú chun Foghlama** agus **Measúnú ar an bhFoghlaim**. An difríocht idir an dá chur chuige ná an chaoi a n-úsáideann an duine fásta an t-eolas a bhaileoidh sé/sí. Príomhchuspóir Mheasúnú ar an bhFoghlaim ná daoine eile, amhail tuismitheoirí agus gairmithe, dála teiripeoirí, a chur ar an eolas faoina bhfuil bainte amach ag leanaí. Díríonn an Measúnú chun Foghlama ar eolas measúnaithe a úsáid chun cuidiú le leanaí lena gcéad chéimeanna eile dá bhfoghlaím agus dá bhforbairt. Cé go bhfuil an dá chur chuige tábhachtach, díríonn na treoirlínte seo ar an duine fásta a bheith ag baint úsáide as an measúnú ar bhonn laethúil chun cuidiú le leanaí dul chun cinn a dhéanamh ina gcuid foghlama agus forbartha ar fud cheithre théama *Aistear*. Sin Measúnú chun Foghlama.

Measúnú a ‘dhéanamh’

Trasnaíonn na ceithre bheart measúnaithe — eolas a bhailiú, a dhoiciméadú, machnamh air, agus é a úsáid — agus go minic tarlaíonn siad i gcomhthráth. Ó am go chéile úsáidfidh an duine fásta gach ceann de na ceithre bheart i gcomhthráth agus uaireanta ní rachaidh sé/sí ach i mbun ceann amháin nó dhá cheann. Uaireanta déanfaidh an duine fásta measúnú laistigh de chúpla soicind nó nóiméad, ach go minic tarlóidh measúnú i gcaitheamh tréimhse de roinnt laethanta nó seachtainí. Uaireanta déanfaidh an duine fásta measúnú gan é bheith beartaithe acu déanamh amhlaidh. Ag amanna eile, beartóidh sé/sí díriú ar ghnéithe ar leith d’fhoghlaim agus d’fhorbairt ar fud théamaí *Aistear*. Tá achoimre i dTábla 12 de roinnt de na príomhghnéithe a bhaineann leis an dea-chleachtas.

Tábla 12: Gnéithe den dea-chleachtas sa measúnú

Measúnú	An duine fásta
Ar mhaithe le leanaí	<ul style="list-style-type: none"> tabharfaidh sé/sí aiseolas do leanaí maidir lena bhfoghlaím mar chuid den idirghníomhú laethúil leo déanfaidh sé/sí cinntí a thógfaidh ar eispéiris a tharla san am atá thart agus tacóidh siad le foghlaim nua
Leanaí páirteach ann	<ul style="list-style-type: none"> labhróidh sé/sí le leanaí chun tuiscint a fháil ar a gcuid foghlama tabharfaidh sé/sí deiseanna do leanaí machnamh ar a ndearna siad, ar a ndúirt siad agus ar an méid a d’fhoghlaim siad agus ar a bhfuil beartaithe acu a dhéanamh mar chéad chéim eile
Déanann ciall do leanaí	<ul style="list-style-type: none"> déanfaidh sé/sí measúnú mar chuid de na gníomhaíochtaí, na himeachtaí, na gnáthaimh agus den idirghníomhú a tharlóidh gach lá, agus bainfidh úsáid as nithe, as áiteanna agus as daoine a bhfuil aithne ag na leanaí orthu nó a bhfuil spéis acu iontu
Teaghlaiigh leanaí páirteach ann	<ul style="list-style-type: none"> cuirfidh sé/sí léargais ar fáil do thuismitheoirí maidir le foghlaim a leanaí agus tabharfaidh moltaí dóibh maidir leis an gcaoi ar féidir leo tacú le foghlaim sa bhaile tabharfaidh sé/sí deiseanna do thuismitheoirí eolas a chomhroinnt faoi foghlaim agus faoi fhorbairt a leanaí
Baineann úsáid as an iliomad modhanna	<ul style="list-style-type: none"> úsáidfidh sé/sí modhanna amhail féinmheasúnú, comhráite, breathnóireacht, tascanna agus tástálacha bainfidh sé/sí úsáid as modhanna ar bhealach iomchuí, i gcomhthéacs aoiseanna, chúlraí agus chéimeanna foghlama agus forbartha na leanaí
Tarlaíonn le caitheamh ama	<ul style="list-style-type: none"> baileoidh sé/sí eolas ar bhonn laethúil agus bainfidh úsáid as le caitheamh ama, gheobhaidh sé/sí léiriú saibhir ar gach leanbh mar fhoghlaim
Déanann ceiliúradh ar fhairste agus ar dhoimhne foghlaim agus fhorbairt na leanaí	<ul style="list-style-type: none"> cuirfidh sé/sí fianaise ar fáil d’fhoghlaim agus d’fhorbairt leanaí ar fud na meonta, na scileanna, na dtuairimí agus luachanna agus an eolais agus na tuisceana arna leagan amach i dtéamaí <i>Aistear</i>

Cad a dhéanfaidh mé a mheasúnú agus cathain a dhéanfaidh mé an measúnú sin?

Le linn an mheasúnaithe, beidh an duine fásta ag lorg fianaise ar dhul chun cinn an linbh ar fud théamaí Aistear:

- **meonta:** mar shampla fiosracht, aird a dhíriú ar rudaí, teacht aniar i gcás deacrachtaí, agus buanseasmhacht
- **scileanna:** mar shampla siúl, gearradh, scríbhneoireacht, agus réiteach fadhbanna
- **tuairimí agus luachanna:** mar shampla meas a bheith acu orthu féin agus ar dhaoine eile, aire a thabhairt don chomhshaol, agus dearcadh dearfach i leith na foghlama agus an tsaoil
- **eolas agus tuiscint:** mar shampla nithe a rangú ag baint úsáide as dath agus méid, ‘rialacha’ foghlama don idirghníomhú le daoine eile, fáil amach faoi dhaoine ina bpobal, agus tuiscint ar fhocail agus ar an gciall atá leo.

Díreoidh an duine fásta ar na nithe is féidir le leanaí a dhéanamh, a chruthú agus a rá. Mar shampla, d’fhéadfadh sé/sí breathnú ar leanaí óga agus iad ag féachaint ar a chéile agus ag tionscnamh na cumarsáide trí lámh a leagan ar a chéile nó trí scread a ligean, nó breathnú ar mhamailínigh ag obair i gcomhar lena chéile chun carn cloch a thógáil, nó breathnú ar leanaí ag iniúchadh fuaimeanna de réir mar a chruthaíonn siad uirlisí dóibh féin ó nithe déanta d’ábhair éagsúla agus ar chruthanna agus ar mhéideanna éagsúla. Bainfidh an duine fásta úsáid as aidhmeanna agus spriocanna foghlama *Aistear* chun na heispéiris seo a thuiscint agus chun iad a fhairsingiú. Tá tábhacht ar leith ag baint le heolas a bhailiú le caitheamh ama go háirithe i gcás leanaí idir 0 agus 6 bliana d’aois mar nach bhfuil patrúin ar leith ag baint lena bhfoghlaim agus a bhforbairt, agus mar nach bhfuil an ráta céanna i gceist le gach leanbh.

Bíonn clocha míle forbraíochta ag leanaí freisin, a ndéanann gairmithe sláinte seiceáil orthu ag amanna áirithe le linn na luath-óige. Chomh maith leis sin bíonn páirt thábhachtach ag an measúnú diagnóiseach i gcuidiú riachtanais speisialta oideachais leanaí a shainaithint. Cé nach ndéanann an chuid is mó de chleachtóirí measúnachtaí diagnóiseacha, go minic tugann siad faoi deara comharthaí go bhfuil deacrachtaí féideartha ann agus is féidir leo a gcúiseanna inní a chur faoi bhráid na dtuismitheoirí agus na ngairmithe iomchuí.

Cén t-eolas a dhéanfaidh mé a dhoiciméadú agus cén fáth agus cén chaoi a ndéanfaidh mé é a dhoiciméadú?

Cuireann doiciméadú taifead ar fáil d’fhoghlaim agus d’fhorbairt leanaí. Cuidíonn an taifead seo scéal a insint faoi aistear leanaí mar fhoghlaiméoirí inniúla. Déanfaidh an duine fásta doiciméadú ar na nithe tábhachtacha a dtéann na leanaí ina mbun, agus an chaoi a dtéann na leanaí i mbun na foghlama. Uaireanta coinneoidh sé/sí taifead níos mionsonraí i leith na páirte a ghlac leanaí in imeachtaí nó i ngníomhaíochtaí ar leith d’fhonn léiriú níos iomláine a fháil de shaibhreas agus de chastacht a gcuid foghlama agus forbartha. Bíonn an **cur chuige scéalaíochta** seo an-úsáideach le linn na luath-óige.

D’fhéadfaí doiciméadú na nithe seo a leanas a chur san áireamh: nótaí scríofa, scéalta, grianghraif, físeáin, agus samplaí de nithe a rinne leanaí, amhail samhla, dealbha, pictiúir, péintéireachtaí, tionscadail, tuairimí leo a scríobhadh síos, freagraí, nó ráitis. Bainfidh daoine fásta agus leanaí úsáid as an bhfianaise seo den fhoghlaim chun ceiliúradh a dhéanamh ar dhul chun cinn agus ar a bhfuil bainte amach acu, agus chun na chéad chéimeanna eile san fhoghlaim a phleanáil. Cuideoidh an doiciméadú freisin leis an duine fásta/nó an leanbh eolas a chomhroinnt le tuismitheoirí. Cuideoidh sé seo le tuismitheoirí eispéiris na leanaí a fhairsingiú agus iad lasmuigh den bhaile, agus ar an gcaoi seo an fhoghlaim a dhéanamh níos taitneamhaí agus níos rathúla. I gcás roinnt leanaí, cuireann an doiciméadú eolas ríthábhachtach ar fáil i gcuidiú riachtanais speisialta oideachais a shainaithint, tacú a chur i bhfeidhm agus athbhreithniú a dhéanamh ar thionchar na n-idirghabhálacha sin.

Beartú ar cad a dhéanfar a dhoiciméadú

Ní bheadh sé praiticiúil ná úsáideach dá ndéanfadh an duine fásta taifeadadh ar gach rud a chuala agus a chonaic sé/sí agus ar gach rud a fuair sé/sí amach. Cinnfidh sé/sí cén t-eolas a bheadh úsáideadh i léiriú agus tuiscint dhul chun cinn an linbh ó thaobh meonta, tuairimí, eolais agus tuisceana de. Déanfaidh an duine fásta doiciméadú ar eolas i ndáil le gach leanbh. I gcás leanaí áirithe, mar shampla leanaí a bhféadfadh deacracht foghlama a bheith acu nó a bhfuil eolas breise ag teastáil ón duine fásta ina leith chun léiriú níos iomláine a fháil ar ghné ar leith den fhoghlaim, déanfaidh sé/sí eolas a thaifeadadh níos minice. Uaireanta, déanfaidh an duine fásta eolas sonracha a thaifeadadh agus uaireanta eile ní bheidh an t-eolas chomh sonracha. Bunaithe ar shaineolas gairmiúil, cinnfidh sé/sí cá mhéid eolais is gá agus cé chomh minic is gá an t-eolas sin a thaifeadadh. An rud is tábhachtaí ná go mbeadh an doiciméadú ag tacú le hobair an duine fhásta le leanaí sa suíomh ar bhealach soláimhsithe.

Beartú ar an gcaoi le doiciméadú a dhéanamh

Cuireann Tábla 13 síos ar na cineálacha éagsúla doiciméadaithe. Tá samplaí san áireamh in *eispéiris foghlama* 57-74.

Tábla 13: Foghlaim agus forbairt leanaí a dhoiciméadú

Cineál Doiciméadaithe	Acmhainní, modh agus aoisghrúpa
Samplaí d'obair leanaí	<i>Acmhainní:</i> obair leanaí <i>Modh:</i> Déanfaidh an duine fásta stóráil ar shamplaí d'obair leanaí. Uaireanta roghnóidh an leanbh na samplaí, agus uaireanta eile cinnfidh an duine fásta ar céard a roghnófar, agus uaireanta eile, roghnóidh an leanbh agus an duine fásta an t-ábhar i dteannta a chéile. <i>Aoisghrúpa:</i> sé mhí go dtí sé bliana
Nótaí	<i>Acmhainní:</i> leabhar nótaí, nótaí greamaitheacha, ríomhaire le pacáiste próiseála focal <i>Modh:</i> Glacfaidh an duine fásta nótaí gearra, nach mbeidh iontu ach eochairfhocail, faoi imeacht, gníomhaíocht nó tasc ar leith. Uaireanta féadfaidh an nótaí a bheith níos faide, le sonraí faoi ghné ar leith d'fhoghlaim leanaí. Féadfaidh na nótaí díriú ar leanbh ar leith nó ar ghrúpa leanaí. Le caitheamh ama, inseoidh na nótaí scéal mar gheall ar an nithe a rinne leanaí, na nithe a dúirt siad agus na nithe a thuig siad. <i>Aoisghrúpa:</i> 0-6 bliana
TFC: grianghraif agus taifid ar fhistéipeanna nó clostaifid	<i>Acmhainní:</i> ceamara, fístaifeadán, clostaifeadán, téipeanna <i>Modh:</i> Bainfidh an duine fásta úsáid as ceamara nó as fístaifeadán nó clostaifeadán chun cúpla nóiméad d'fhoghlaim agus d'fhorbairt an linbh a thaifeadadh. Cuideoidh gach grianghraif agus gearrthóg físteipe scéal a insint. Féadfaidh bailiúchán le caitheamh ama dul chun cinn leanaí a léiriú, maille lena bhfuil bainte amach acu. Féadfar sraith grianghraf a thógáil i lá amháin chun dul chun cinn linbh i ngníomhaíocht áirithe a léiriú. <i>Aoisghrúpa:</i> 0-6 bliana (le cead faighte i scríbhinn roimh ré ó na tuismitheoirí)
Scéalta	<i>Acmhainní:</i> leabhar nótaí, nótaí greamaitheacha, ríomhaire le pacáiste próiseála focal <i>Modh:</i> Glacfaidh an duine fásta nótaí gearra faoin bpáirt a ghlac leanaí in imeacht, gníomhaíocht nó tasc ar leith. Féadfaidh na nótaí díriú ar an méid a rinne leanaí áirithe nó an méid a rinne grúpa leanaí. Neamhchosúil le nótaí, tugann an cineál seo doiciméadaithe eolas níos sonraí faoi idirghníomhú leanaí le daoine eile, chomh maith le míreanna agus áiteanna iomchuí, agus iad scríofa go seicheamhach. Cuideoidh na scéalta seo leis an duine fásta an dul chun cinn atá á dhéanamh ag leanaí a fheiceáil agus a thuiscint i ndáil le meonta, scileanna, tuairimí agus luachanna, eolas agus tuiscint <i>Aistear</i> . Féadfaidh samplaí d'obair leanaí agus grianghraif an léiriú a shaibhriú. <i>Aoisghrúpa:</i> 0-6 bliana

<p>Dialanna laethúla nó taifid chúraim</p>	<p><i>Acmhainní:</i> leabhar nótaí, fillteán, ríomhaire le pacáiste próiseála focal</p> <p><i>Modh:</i> Glacfaidh an duine fásta (go minic an tOibrí Bunriachtanach) nótaí achoimre gach lá faoi ghnáthaimh agus freagraí leanaí, mar shampla céard a d'ith an leanbh, cá mhéad codlata a fuair sé/sí, cé chomh minic is a athraíodh a c(h)lúidín, agus an t-idirghníomhú agus na gníomhaíochtaí éagsúla. Bunaithe ar iompar, ar chomharthaíocht choirp agus ar aiseolas briathartha ó leanaí, féadfaidh an duine fásta nóta a choinneáil maidir leis na nithe is maith leis an leanbh, na nithe is fearr leis an leanbh agus na nithe a bhain an leanbh amach. Déanfar ábhar na dialainne a chur in iúl do na tuismitheoirí agus seolfar an t-eolas abhaile chuige seo. Féadfar iarraidh ar thuismitheoirí a dtuairimí a chur in iúl nó eolas a sholáthar faoi nithe a thaitníonn lena leanaí a dhéanamh chomh maith le nithe a fhaigheann siad deacair.</p> <p><i>Aoisghrúpa:</i> 0-3 bliana, agus suas go 6 bliana d'aois do leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu.</p>
<p>Seicliostaí</p>	<p><i>Acmhainní:</i> seicliostaí réamhullmhaithe</p> <p><i>Modh:</i> Bainfidh an duine fásta úsáid as seicliosta chun eolas a thairgeadh maidir le gnéithe áirithe d'fhoghlaim leanaí, de ghnáth ag deireadh thréimhse áirithe ama. Tabharfaidh an duine fásta breithiúnais agus soláthróidh siad cur síos réamhdhearbhaithe. D'fheadfaidís sin díriú, mar shampla, ar an idirghníomhú fisiceach nó ar scileanna litearthachta. De ghnáth cuirfidh an duine fásta tic leis an gceannteideal is fearr a chuireann síos ar dhul chun cinn an linbh go dtí sin.</p> <p><i>Aoisghrúpa:</i> 0-6 bliana d'aois</p>
<p>Tuairiscí</p>	<p><i>Acmhainní:</i> teimpléid le haghaidh tuairiscí</p> <p><i>Modh:</i> Bainfidh an duine fásta úsáid as eolas ó réimse modhanna measúnaithe agus as doiciméadú éagsúil chun tuairiscí ar fhoghlaim agus forbairt leanaí a scríobh. Comhroinnfidh sé/sí na tuairiscí seo leis na tuismitheoirí. Sa mhéid go ndíreoidh na tuairiscí seo ar dhul chun cinn na leanaí agus ar a bhfuil bainte amach acu, déanfar iad a scríobh ag amanna ar leith i rith na bliana, mar shampla sa samhradh tar éis don leanbh bliain a chur i gcrích sa suíomh.</p> <p>I gcás leanaí áirithe, féadfaidh an duine fásta tuairisc a fháil ó ghairmí eile, amhail síceolaí, teiripeoir urlabhra agus teanga, teiripeoir súgartha, nó fisiteiripeoir. Bainfidh an duine fásta úsáid as na tuairiscí chun cuidí leis/léi lena (h)obair le leanaí.</p> <p><i>Aoisghrúpa:</i> 0-6 bliana (De ghnáth úsáidfear tuairiscí le haghaidh leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu agus le haghaidh leanaí ar an mbunscoil.)</p>

Conas an t-eolas measúnaithe a stóráil agus cá fhad é a choinneáil?

Féadfar eolas measúnaithe a stóráil i bhfillteáin foghlama na leanaí, i gcomhaid an chleachtóra, agus i gcomhaid lárnaigh³.

Fillteáin foghlama na leanaí

Tá an fillteán foghlama ar bhealach cuidiúil eolas faoi fhoghlaim agus forbairt leanaí a thiomnú. Féadfaidh an bailiúchán seo a bheith i bhfoirm fillteáin, i leabhar gearrthóg, i mbosca bróg, gránaigh nó píotsa, nó in áit chomhchosúil inar féidir nithe a rinne leanaí, grianghraif, scéalta, nótaí, taifid chúraim, seicliostaí agus marcanna i dtástálacha (más iomchuí), a choinneáil. Inseoidh an bailiúchán seo scéal faoi aistear foghlama gach linbh – faoina (h)iarrachaí, a d(h)ul chun cinn agus a bhfuil bainte amach aige/aici le caitheamh ama.

Féadfaidh na fillteáin seo cuidiú le leanaí a bheith bródúil as a bhfoghlaim agus a bhforbairt agus úinéireacht a ghlacadh astu. Mar shampla, féadfaidh leanaí samplaí oibre agus grianghraif a roghnú dá bhfillteáin, machnamh ar na nithe sin, agus le cúnaimh an duine fhásta, pleanáil don obair amach anseo. Féadfaidh an t-eispéireas seo an fhoghlaim a dhéanamh níos taitneamhaí dóibh.

³ Féach caighdeán 15 i *Síolta*, An Chreatlach Náisiúnta Cáilíochta d'Oideachas na Luath-Óige (2006), a dhearbhaíonn gur 'gá rialachán agus ceanglas reachtúil ábhartha a chomhlíonadh, nó dul tharstu'. I gcás múinteoirí na naíonán i mbunscoileanna, tá tuilleadh eolais faoi fhaisnéis a thairgeadh agus a stóráil ar fáil sa cháipéis, *Measúnú i gCuraclam na Bunscoile: Treoirlínte do Scoileanna* (2007).

Taifid an chleachtóra

Féadfaidh cleachtóirí a bhíonn ag obair i suíomh lasmuigh den bhaile taifead a choinneáil le haghaidh gach linbh ina g(h)rúpa nó ina rang. D'fhéadfaí breathnóireacht, comhráite le leanaí agus a dtuismitheoirí, imeachtaí agus tarluithe a bheith sa taifead seo. Cuirfidh an cleachtóir leis an taifead seo de réir mar is iomchuí. Ar an gcaoi seo, is 'taifead reatha' é.

Comhaid lárnacha

Caithfear eolas áirithe faoi riachtanais leanaí a choinneáil i gcomhad lárnach i suíomh lasmuigh den bhaile. Féadfaidh seo sonraí a áireamh cosúil le hainmneacha agus sonraí teagmhála na dtuismitheoirí, eolas leighis, tuairiscí agus eolas ó ghairmithe eile amhail teiripeoirí, agus mar sin de. I gcás suíomhanna ina bhfuil roinnt cleachtóirí, d'fhéadfadh tábhacht ar leith a bheith ag baint le go mbeadh fáil ar an gcineál eolais seo. I gcás ina bhfuil leanaí ag freastal ar shuíomh ar feadh tréimhse níos faide ná bliain amháin, féadfaidh an duine fásta pointí tábhachtacha eolais faoi fhoghlaim agus faoi fhorbairt linbh a aistriú chuig an gcomhad ag deireadh na bliana nó ag deireadh tréimhse ama eile.

Ba chóir eolas measúnaithe a bhailítear sa suíomh agus eolas a bhailíonn gairmithe eile (mar shampla, tuairiscí a fhaightear ó theiripeoir) a stóráil go slán agus níor chóir ach do na daoine a bhfuil baint acu le foghlaim agus forbairt an linbh úsáid a bhaint as an eolas sin. Tá sé tábhachtach freisin nach mbainfí úsáid as an eolas ach amháin ar mhaithe leis na spriocanna a bhí i gceist lena bhailiú agus lena dhoiciméadú. Féadfar eolas a stóráil ag baint úsáide as córas struchtúrtha comhdaithe láimhe, agus/nó as córas comhdaithe leictreonach. I gcás ina gcoinnítear taifid leictreonacha, féadfaidh an duine fásta grianghraif a chur san áireamh de nithe a rinne na leanaí.

Déanfar cinneadh i ngach suíomh ar leith cá fhad a choinneofar an t-eolas. I gcás bunscoileanna, moltar eolas iomchuí a stóráil go dtí go sroichfidh leanbh aois a fiche haon⁴.

Conas a bhainfidh mé úsáid as an eolas a bhaileoidh mé agus a dhéanfaidh mé a dhoiciméadú?

Mar chuid d'obair an ghairmí tá machnamh ar céard le déanamh, conas é a dhéanamh agus cén fáth a ndéantar é. Bainfidh an duine fásta athmhachnamhach úsáid as eolas faoi fhoghlaim agus faoi fhorbairt leanaí chun machnamh ar a c(h)leachtas, agus bealaí a shainaithint chun feabhas a chur ar an gcleachtas sin. Féadfaidh sé/sí seo a dhéanamh i gcomhpháirt lena c(h)omhghleacaithe agus/nó le gairmithe eile. Mar thoradh ar an athmhachnamh seo d'fhéadfadh an duine fásta an chaoi a n-idirghníomhaíonn sé/sí le leanaí agus a dtuismitheoirí a athrú, atheagrú a dhéanamh ar an seomra, gnáthaimh a athrú, gníomhaíochtaí áirithe a phleanáil, agus ábhair agus míreanna sonracha a sholáthar. Comhroinnfidh an duine fásta an t-eolas measúnaithe freisin le leanaí agus a dtuismitheoirí agus bainfidh úsáid as an eolas seo chun planáil do dhul chun cinn leanaí.

Tacú le leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu

Féadfaidh eolas measúnaithe foláireamh a thabhairt don duine fásta go bhféadfadh deacrachtaí a bheith ag leanaí. Trí chúiseanna inní a chur faoi bhráid tuismitheoirí agus gairmithe eile, tá ról ríthábhachtach ag an duine fásta i gcuidiú le rochtain a fháil ar thacaí iomchuí chun cabhrú le leanaí dul chun cinn ina bhfoghlaim agus teorainn a chur leis an tionchar féideartha a bheadh ag míchumas nó deacracht ar fhoghlaim agus forbairt amach anseo. San áireamh leis an tacaí seo d'fhéadfaí clár sonrath foghlama a chur i bhfeidhm le haghaidh linbh. D'fhéadfadh seo a bheith bunaithe ar Phlean Oideachais don Dalta Aonair (PODA)⁵.

⁴ Féadfaidh tuismitheoirí eolas measúnaithe a iarraidh ó scoileanna, nó féadfaidh leanaí an t-eolas sin a iarraidh ar shroicheadh ocht mbliana déag d'aois dóibh faoin Acht um Chosaint Sonraí (Leasú) (2003).

⁵ Níl úsáid PODA mar atá leagtha amach san Acht um Oideachas do Dhaoine a bhfuil Riachtanais Speisialta Oideachais Acu (ODRSO, 2004) achtaithe go fóill, agus mar sin níl sé de cheangal ar an suíomh oideachais é a dhéanamh.

Is éard atá sa PODA ná doiciméad feidhmiúil cuimsitheach ina leagtar amach riachtanais foghlama, spriocanna agus straitéisí d'fhonn tacú le foghlaim an linbh agus mapáil a dhéanamh ar a d(h)ul chun cinn. De ghnáth déanfaidh cleachtóir an plean a fhorbairt i gcomhar le tuismitheoirí an linbh. Féadfaidh Teiripeoirí agus Eagraithe Riachtanas Speisialta Oideachais (ERSO) cur leis an bplean seo. Tá eolas sonrach ar an gcaoi le PODA a fhorbairt le fáil ón gComhairle Náisiúnta um Oideachas Speisialta ag www.ncse.ie.

Cé leis/léi a chomhroinnfidh mé an t-eolas seo agus cén chaoi a ndéanfaidh mé sin?

Trí labhairt go rialta le leanaí faoina bhfoghlaim agus a bhforbairt, is féidir leo cinneadh a dhéanamh in éineacht an duine fhásta cén chéad chéim eile a ghlacfaidh siad. Tá sé chomh tábhachtach céanna eolas a chomhroinnt le tuismitheoirí⁶, ionas gur féidir leo tacú lena leanaí sa bhaile, agus más gá, obair leis an suíomh chun tacaí breise a eagrú dá leanaí. I roinnt cásanna, má tá cúis inní ann i leith na foghlama agus na forbartha, féadfaidh na duine fásta comhairle a chur ar thuismitheoirí litir atreorúcháin a fháil óna ndochtúir d'fhonn measúnú a fháil don leanbh. I gcás roinnt leanaí, agus le cead na dtuismitheoirí, féadfaidh an duine fásta an t-eolas a chomhroinnt le daoine eile amhail teiripeoirí, Eagraithe Riachtanas Speisialta Oideachais (ERSO) agus cigirí d'fhonn measúnú a dhéanamh ar na tacaí agus/nó na hacmhainní ar leith. Déanfar roinnt mhaith eolais a chomhroinnt idir an suíomh agus na tuismitheoirí go neamhfhoirmiúil agus go rialta, mar shampla nuair atá tuismitheoirí ag tabhairt leanaí chuig an suíomh ar maidin agus á mbailiú ón suíomh sa tráthnóna. Chomh maith leis sin tá sé tábhachtach am sonrach a lua leis an tuismitheoirí ag ar féidir leo a phlé leis an suíomh conas mar atá ag éirí lena leanaí. Is féidir seo a dhéanamh trí bhualadh le tuismitheoirí ag am a fheileann dóibh. Bíonn socrúithe éagsúla feiliúnach le haghaidh suíomhanna agus tuismitheoirí éagsúla. Is féidir leis an gcrúinniú seo a bheith an-tábhachtach i gcás leanaí nach dtugann a dtuismitheoirí iad chuig an suíomh iad féin agus nach mbailiú ón suíomh iad. Ag amanna eile, féadfaidh sé bheith cuidiúil bualadh le tuismitheoirí mar ghrúpa, mar shampla sula dtosaíonn leanaí sa suíomh den chéad uair agus tamall gearr ina dhiaidh sin. I measc imeachtaí eile, áit ar féidir eolas a chomhroinnt, tá laethanta oscailte, taispeántais agus ceolchoirmeacha na leanaí, agus socrúithe le go gcaithfeadh tuismitheoirí am sa suíomh chun tacú le gníomhaíochtaí cosúil leis na healaíona, ceol, agus scéalta a léamh (féach sna treoirlínte, *Comhpháirtíochtaí a chruthú agus a chothú idir tuismitheoirí agus cleachtóirí*). I suíomhanna áirithe bíonn ball foirne ar leith freagrach as an idirchaidreamh le tuismitheoirí. Mar chuid den obair seo bheadh fanacht i dteagmháil rialta trí ghlaonna teileafóin agus cuairteanna ar an mbaile, chomh maith le cruinnithe sa suíomh.

Bíonn sé cuidiúil freisin eolas a thabhairt do thuismitheoirí i scríbhinn. Mar shampla féadfaidh tuismitheoirí *dialann laethúil* nó *taifead cúraim a leanaí* a fháil. Féadfaidh sé bheith an-úsáideach go háirithe i gcás leanaí óga agus mamailíneach agus leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu. D'fhéadfadh cleachtóirí tuairisc a thabhairt do thuismitheoirí freisin ag amanna ar leith i rith na bliana, amhail an Nollaig agus/nó i rith an tsamhraidh⁷. (Féach www.ncca.ie/bunscoileanna/measunu le haghaidh

⁶ I gcás suíomhanna bunscoile, tá cur síos san Acht Oideachais (1998) agus san Acht um Chosaint Sonraí (Leasú) (2003) ar na cearta atá ag tuismitheoirí rochtain a fháil ar fhaisnéis faoi dhul chun cinn a leanaí agus ar a bhfuil bainte amach acu ar bhonn rialta.

⁷ Tuairiscíonn múinteoirí bunscoile eolas measúnaithe dhá uair sa bhliain. Ba chóir go dtarlódh ceann amháin díobh seo i dtuairisc scríofa, ag deireadh na scoilbhliana más féidir. D'fhéadfadh an dara tuairisc cruinniú nó cruinniú agus tuairisc scríofa a áireamh (CNCM, 2007). Féadfaidh múinteoirí bualadh leis na tuismitheoirí go neamhfhoirmiúil lasmuigh de na cruinnithe oifigiúla seo.

réimse teimpléad de chártaí tuairisce a úsáidtear i mbunscoileanna.) De ghnáth sa tuairisc bíonn achoimre ar dhul chun cinn an linbh agus ar a bhfuil bainte amach aige/aici san fhoghlaim i dtréimhse áirithe ama. Féadfaidh na leanaí ról a bheith acu i gcruthú na tuairisce. Má tá na tuairiscí seo le bheith úsáideach do thuismitheoirí, ba chóir iad a scríobh i dteanga atá éasca le tuiscint. Féadfaidh sé bheith úsáideach don fhoireann treoir a fhorbairt maidir le heolas a chomhroinnt le thuismitheoirí. D'fhéadfadh an treoir seo comhairle agus moltaí a sholáthar faoi cathain cruinnithe a réachtáil, cá mhéad ama is cóir a thabhairt dóibh, cén t-eolas is cóir a roinnt, cén téarmaíocht le húsáid, agus noda le tacú le thuismitheoirí ina ról mar oideachasóirí⁸. D'fhéadfadh an fhoireann leas a bhaint as labhairt le thuismitheoirí faoi na cineálacha eolais a bheadh úsáideach dóibh, agus an chaoi ar mhaith leo an t-eolas sin a fháil, i gcás ina bhfuil an bhfoireann ag déanamh cinntí faoi eolas a chomhroinnt le thuismitheoirí.

Cén t-eolas is cóir dom a bhailiú ó thuismitheoirí?

Chomh tábhachtach céanna le heolas a chomhroinnt le thuismitheoirí, tá sé tábhachtach go gcomhroinnfeadh thuismitheoirí an t-eolas le cleachtóirí⁹. Beidh cúnamh ag teastáil ó roinnt thuismitheoirí leis seo, mar shampla thuismitheoirí nach é an Béarla nó í an Ghaeilge a dteanga dhúchais, nó thuismitheoirí nach mbíonn muiníneach bualadh le cleachtóirí nó, b'fhéidir, a bhíonn míchompordach le coincheap an mheasúnaithe, bíodh go bhfuil a leanaí chomh hóg. Tá sé tábhachtach cuidiú le thuismitheoirí a thuiscint cad is brí le measúnú le linn na luath-óige, an ról atá ag an measúnú sin i léiriú saibhir a fháil agus céard a fhoghlaimíonn agus a fhorbraíonn a leanaí agus an chaoi a ndéanann siad amhlaidh, agus an úsáid a bhaintear as an measúnú i gcuidiú lena ndul chun cinn. Féadfaidh seo cuidiú le thuismitheoirí an pháirt thábhachtach atá acu i bhfoghlaim agus i bhforbairt a leanaí a thuiscint.

D'fhéadfaí eolas a chomhroinnt le linn comhrá teileafóin nó i gcrúinniú idir na thuismitheoirí agus an cleachtóir sula dtosaíonn an leanbh sa suíomh. Rogha eile ná go bhféadfaí iarraidh ar thuismitheoirí foirm a chomhlánú. Cibé straitéis a roghnófar, tabharfaidh an cleachtóir cuireadh do thuismitheoirí eolas a chomhroinnt faoina leanaí

- Teaghlach – ainm, seoladh, áit sa teaghlach, líon deirfiúracha agus deartháireacha, teanga dhúchais
- Stair leighis – tréimhse sa bhroinn, deacrachtaí le linn na breithe, tinneas, vacsáinithe, ailléirgí, cógais¹⁰, míchumais, réimsí ina bhfuil cúiseanna inní
- Luathfhoghlaim agus clocha míle forbraíochta – cén aois ag a raibh an leanbh in ann suí, cén aois ag a ndúirt sé/sí a c(h)éad fhocail agus abairtí, cathain a thosaigh sé/sí ag lámhacán, ag siúl agus dul go dtí an leithreas leis/léi féin
- Pearsantacht, mianta, nithe nach dtaitníonn leis/léi, láidreachtaí agus dúshláin
- Míreanna speisialta compoird, mar shampla blaincéad nó teidí
- Ainmneacha speisialta don teaghlach nó le haghaidh gnáthamh, mar shampla cad a thugann siad ar a dtuismitheoirí, ar an ngobán súraice agus mar sin de
- Idirghníomhú sóisialta agus caidrimh
- Eispéiris roimhe seo i suíomhanna lasmuigh den bhaile
- Aon eolas iomchú eile.

I gcás ina bhfuil duine fásta inníoch faoi dhul chun cinn linbh d'fhéadfaidh go mbeadh gá go mbaileofaí tuilleadh eolais ó na thuismitheoirí, mar shampla stair an teaghlaigh ó thaobh teanga nó forbairt shóisialta de.

⁸ Chuir CNCM DVD ar fáil do thuismitheoirí maidir le *Curaclam na Bunscoile*. Ar an DVD seo, *Foghlaim Leaná sa Bhunscoil, Céard, Cén Fáth agus Conas* (2006) tá eolas faoi luathfhoghlaim agus faoi fhoghlaim i ranganna na naionán sóisearach agus sinsearach. Tá fáil ar an DVD seo, maille le bileoga eolais agus bileoga le noda, ar shuíomh gréasáin an CNCM ag www.ncca.ie.

⁹ Féach Na Rialacháin um Chúram Leaná (Seirbhísí Réamhscoile) (Uimh.2) 2006, Nóta Míniúcháin: Rialachán 13, a leagann amach an t-eolas iosta is gá a choinneáil faoi leanbh atá ag freastal ar sheirbhís réamhscoile.

¹⁰ Iarrtar ar thuismitheoirí foirm slánaíochta a shíniú i gcás ina bhfuil cóir leighis le tabhairt do leanaí i suíomh lasmuigh den bhaile.

Machnamh ar mo chleachtas

1. *Conas a bhailím eolas faoi fhoghlaim agus forbairt leanaí ar fud cheithre théama Aistear? Cé chomh maith is atá mo chleachtas ag saibhriú an léirithe atá á fháil agam ar fhoghlaim leanaí?*
2. *Céard a dhéanaim leis an eolas measúnaithe? An bhfuil an t-eolas a dhéanaim a dhoiciméadú ina eolas úsáideach? Conas is féidir liom an t-eolas a dhéanamh níos úsáidí?*
3. *Cé chomh minic is a labhraím le leanaí faoin dul chun cinn atá ar siúl acu?*
4. *Cé chomh minic is a chomhroinnim eolas le tuismitheoirí? Conas agus cathain a dhéanaim seo?*
5. *Conas a bhainim amach cothromaíocht idir eolas faoina bhfuil bainte amach ag leanaí agus eolas faoi na nithe atá dúshlánach dóibh agus mé ag labhairt le tuismitheoirí?*
6. *Cad iad na straitéisí a d'fheadfainn a úsáid chun tuismitheoirí a bheith níos páirtí i gcur leis an léiriú atá agam ar fhoghlaim a leanaí?*

Conas an t-eolas measúnaithe a bhailiú?

Bainfidh an duine fásta úsáid as modhanna éagsúla chun eolas a bhailiú faoi dhul chun cinn leanaí ina bhfoghlaim agus a bhforbairt. Beartóidh sé/sí ar an modh is iomchuí ag brath ar an leanbh a bhfuil an measúnú ar siúl air/uirthi, agus cad iad na gnéithe den fhoghlaim agus den fhorbairt a bhfuiltear ag díriú orthu agus cén fáth. Coinneoidh an duine fásta cuimhne ar chúlraí, cultúir, comhthéacsanna agus luachanna teaghlaigh, teangacha, cumais, spéiseanna agus réimsí a bhfuil tacaíocht bhreise ag teastáil iontu, nuair atá modhanna á roghnú. Cruthóidh agus cothóidh sé/sí caidreamh maith leis na leanaí agus beidh sé/sí ar an airdeall le haghaidh comharthaí a thabharfadh le fios gur chóir don measúnú teacht chun deiridh anois, nó b'fhéidir atosú amárach nó i gceann cúpla lá.

Nithe a bhaineann le heitic

Léiríonn an measúnú, b'fhéidir níos fearr ná aon chuid eile den chleachtas le linn na luath-óige, an tábhacht a bhaineann le heitic. Sa mhéid go bhfuil na leanaí chomh hóg, tá freagracht ar an duine fásta a bheith oscailte do theachtairreachtaí a thugann leanaí trí ghothaí gnúise, gluaiseachtaí coirp, guthaíocht, agus focail. Ní foláir dó/di dóthain ama a thabhairt don measúnú d'fhonn fairsinge agus doimhne fhoghlaim agus fhorbairt an linbh a chuimsiú. Tá an daonra leanaí sa suíomh lasmuigh den bhaile ag méadú a mhéid sin ó thaobh éagsúlacht cultúir agus teanga de gur ghá don chleachtóir agus do leanaí i roinnt mhaith cásanna roinnt mhaith peirspictíochtaí éagsúla cultúir a bheith acu. De bhreis air sin, i gcás roinnt mhaith leanaí ní gá gurb í teanga an tsuímh an teanga a labhraíonn siad sa bhaile. Sna cásanna seo bainfidh an duine fásta úsáid as a (h)eolas ar an gcaoi a bhfoghlaimíonn leanaí a dteanga dhúchais agus a dteangacha breise, agus an chaoi a bhfoirmíonn na heispéiris seo an bealach ina machnaíonn siad, d'fhonn breithiúnais a thabhairt ar dhul chun cinn leanaí. I gcás na leanaí seo, tá sé an-tábhachtach go mbeadh deis ag na tuismitheoirí eolas a chomhroinnt leis an suíomh ionas go mbeidh léiriú ar na leanaí mar fhoghlaiméoirí óga bunaithe ar a láidreachtaí, a spéiseanna agus a riachtanais.

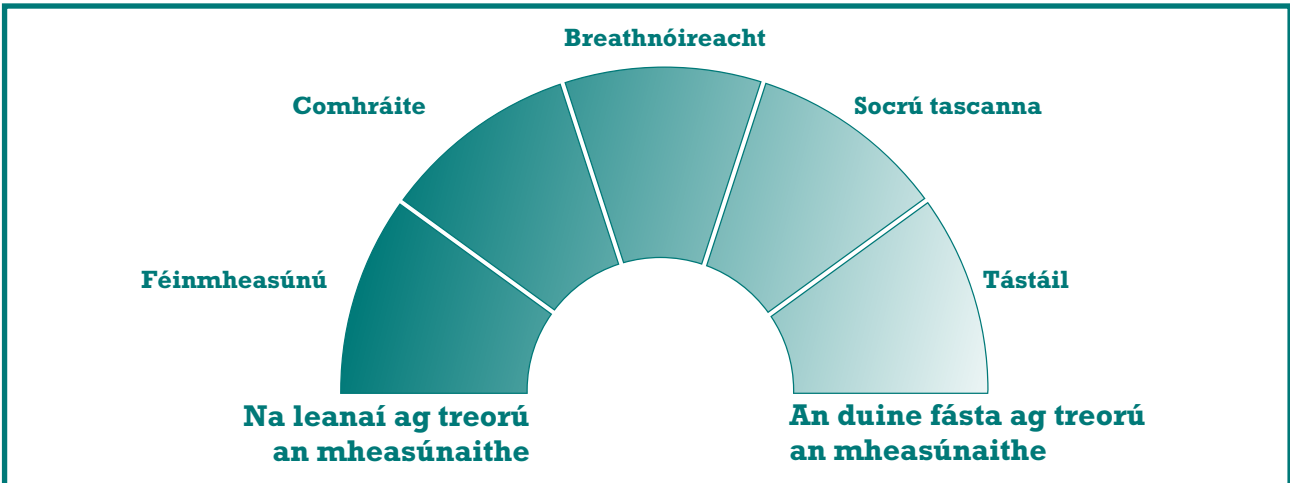
Cúig mhodh don measúnú

Léirítear i bhFíor 4 cúig mhodh don measúnú¹¹. I measc na modhanna sin tá féinmheasúnú agus comhráite ina mbeadh na leanaí i bhfeighil breithiúnais a thabhairt maidir lena ndul chun cinn féin mar fhoghlaiméoirí.

¹¹ Seachas na modhanna measúnaithe a chur i láthair in ord minicíochta ag tosú le breithnóireachtaí agus comhráite, úsáideann na treoirilínte seo ord tosaíochta atá at teacht leis an teoiric shoch-chultúrtha. Tugann an t-ord sin tosaíocht do dheiseanna a thabhairt do leanaí a bpróiseas measúnaithe féin a threorú.

Bíonn an duine fásta ag treorú an mheasúnaithe le breathnóireacht, socrú tascanna agus tástáil¹². Cé go leagtar amach sna treoirí seo na modhanna ar leithligh óna chéile, uaireanta bíonn modhanna eile in úsáid laistigh de gach modh. Trí chúpla modh a úsáid lena chéile féadfaidh an duine fásta léiriú níos saibhre agus níos barántúla a fháil ar leanaí mar fhoghlaimoírí.

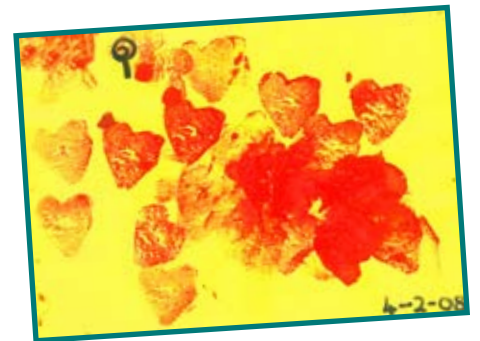
Fíor 4: Modhanna measúnaithe

Ar leathanaigh 85 go 105 tá cur síos ar gach modh trí fhreagra a thabhairt ar na ceistanna seo a leanas:

- Cad é an modh seo?
- Conas a bhainfidh mé úsáid as?
- Cén t-aoisghrúpa de leanaí lena n-úsáidfídh mé é?

In *eispéiris foghlama* 57-74 léirítear na modhanna agus iad á bhfeidhmiú ar fud na gcineálacha éagsúla suíomhanna agus le leanaí d'aoiseanna éagsúla.

Féinmheasúnú

Cad is féinmheasúnú ann?

Is éard atá san fhéinmheasúnú ná leanaí ag machnamh ar a gcuid foghlama agus forbartha féin. Déanann leanaí seo mar chuid den chaoi a bhfoghlaimíonn siad, agus go minic is iad féin a dhéanann measúnú is fearr ar a bhfuil déanta agus bainte amach acu. Le caitheamh ama bíonn siad níos fearr in ann machnamh ar a ndúirt siad, agus a ndearna siad, agus cinnití a dhéanamh faoin gcaoi a bhféadfaidís feabhas a chur air sin an chéad uair eile. Cuidíonn seo leo spriocanna pearsanta a shocrú agus oibriú i dtreo na spriocanna seo lena chéile mar ghrúpa nó ina n-aonar.

Conas a chuideoidh mé le leanaí féinmheasúnú a dhéanamh?

Bíonn gá ag leanaí le ham chun a scileanna féinmheasúnaithe a fhorbairt. Tá ról lárnach ag an duine fásta ann seo trí am a chaitheamh leo ar bhonn aonair, i mbeirteanna nó i ngrúpaí, agus dul siar ar ghníomhaíochtaí agus imeachtaí a raibh siad páirteach iontu. Trí úsáid a bhaint as leideanna, treoreoidh an duine fásta smaointeoireacht an linbh de réir mar a labhróidh siad agus a ndearna siad ar a n-eispéiris. I measc na leideanna cabhracha tá siad seo a leanas:

¹² Sna treoirí leagtar amach cúig mhodh ag brath ar a n-úsáideacht i measúnú a dhéanamh ar luathfoghlaím agus forbairt. I gcomparáid leis sin, cuirtear i láthair ocht gcinn de mhodhanna measúnaithe i *Measúnú i gCuraclam na Bunscoile, Treoirí do Scoileanna* (CNCM, 2007). Tá roinnt de na trí mhodh 'bhreise' sin cuimsithe sna cúig mhodh arna gcur i láthair sna treoirí seo.

- Céard a rinne tú nuair ...?
- Conas a rinne tú sin? Céard a d'úsáid tú?
- Céard a tharla ansin? Cén fáth ar tharla sé, dar leat?
- Ní fheadair céard a tharlódh dá...
- Ní fheadair conas a dhéanfaimis...
- Céard ba mhaith leat a dhéanamh an chéad uair eile? Conas a dhéanfaidh tú sin?
- B'fhéidir gur mhaith leat é a dhéanamh le Trevor.
- Ní fheadair cad a bhí i d'aighe nuair a...?
- Céard a bhí éasca faoin obair seo?
- Céard a bhí deacair faoin obair?
- An bhfuil tú sásta le...?
- Céard a d'fhoghlaim tú uaidh sin?
- Céard a dhéanfá ar bhealach éagsúil dá mbeifeá á dhéanamh arís?
- Céard a chuideodh leat é a dhéanamh níos fearr ...?

Ag amanna eile d'fhéadfadh an duine fásta iarraidh ar leanaí labhairt faoi shamplaí dá gcuid oibre. I measc na samplaí seo bheadh nithe a thóg siad, líniochtaí, éadaí maiseacha, péintéireachtaí, puzail, dealbha, nó ábhar scríofa. Rogha eile ná go bhféadfadh an duine fásta grianghraif a úsáid chun plé a thosú. Mar chuid den phlé sin d'fhéadfadh an duine fásta focail agus frásaí a chur ar fáil chun cuidiú le leanaí a scileanna teanga a fhorbairt ar féidir leo úsáid a bhaint astu chun labhairt faoina ndearna siad, faoina ndúirt siad agus faoina fhoghlaim siad.

Féadfar cuidiú le leanaí gaol a thabhairt faoi deara idir an fhoghlaim roimhe seo agus foghlaim nua trí bhailiúcháin de na nithe a rinne na leanaí agus/nó grianghraif a úsáid. Ar an gcaoi seo beidh siad in ann a fheiceáil cad iad na nithe a bhfuil siad cumasach iontu, cad iad na réimsí a bhféadfaidís feabhas a chur orthu, agus cén fhoghlaim nua ar mhaith leo dul ina bun. Beidh sé seo mar bhonn dóibh le socrú ar spriocanna foghlama nua.

Cén t-aoisghrúpa de leanaí ar féidir liom an féinmheasúnú a úsáid leo?

Féadfar féinmheasúnú a úsáid le mamailínigh agus le leanaí. Féadfar é a úsáid uaireanta freisin le leanaí óga, mar is léir ón gcéad eispéireas foghlama eile.

Eispéireas foghlama 57: Féach Mía, rinne mise é freisin!

Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 3

Aoisghrúpa: Leanáí óga

Suíomh: Cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (creis)

Bhí Mía (13 mhí d'aois) agus Josh (11 mhí d'aois) ag súgradh taobh le taobh ar an urlár. Thóg siad seansanna nithe a ardú den urlár, mar sampla spúnóga adhmaid, síothlín agus bairr agus thaispeáin iad dá chéile agus lig screadanna áthais. Thug Mía faoi deara go raibh cathaoir bheag ina cóngar agus

rinne lámhacán go dtí an chathaoir go gasta. Tharraing sí í féin ina seasamh agus rug greim ar chúl na cathaoireach agus tharraing í féin in airde ar an suíochán. Rinne sí miongháire, lig scread agus bhuail a bosa le háthas ag a raibh bainte amach aici. Níor theastaigh ó Josh bheith fágtha ar lár agus shleamhnaigh sé trasna chuig an gcathaoir. Theastaigh a sheans uaidh siúd ar an gcathaoir agus lig scread le Mia agus chroith a lámha. D'éirigh an bheirt acu corraithe le himní – níor theastaigh ó Mia an chathaoir a fhágáil agus theastaigh ó Josh suí ar an gcathaoir. Thosaigh na screadanna ag dul in olcas. Bhí Deirdre, a nOibrí Bunriachtanach, ag breathnú orthu ón taobh eile den seomra agus ag an bpointe seo d'imigh sí anonn chucu. Chuir sí cathaoir eile i gcóngar chathaoir Mia. D'imigh Josh chuig an gcathaoir nua seo agus rug greim ar chúl na cathaoireach, agus tharraing é féin ina sheasamh. Ansin rinne sé iarracht é féin a chur ar an suíochán. Thit sé ar ais ar an urlár. Tharraing sé é féin ina sheasamh arís, ach thit sé arís. Bhí Deirdre ag breathnú air seo agus mhol sí a chuid iarrachtaí. *Is féidir leat é a dhéanamh Josh, tuigim gur féidir.* Le scread beag breise, tharraing sé é féin ina sheasamh den tríú huair. D'fhéach sé go cúramach ar an suíochán agus thug sé faoi deara go raibh hanlaí air. Le háthas an domhain air, d'fhéach sé ar Dheirdre agus Mia agus phreab sé suas ar an suíochán.

Ábhar machnaimh: An dtugaim deiseanna do leanaí a spriocanna foghlama féin a bhaint amach?

Eispéireas foghlama 58: An túr is fearr

Téama: Féiniúlacht agus Muintearas, Aidhm 3 agus Spríoc foghlama 3

Aoisghrúpa: Mamailínigh

Suíomh: Seisiún naíonra

Bhí túr mór á thógáil ag Patrick, Zyta agus Johnny (iad go léir beagnach 3 bliana d'aois). Labhair siad le Aileen, stiúrthóir an naíonra, faoina raibh ar siúl acu agus ó am go chéile d'iarr siad uirthi bloc nó dhó a chur ar an túr agus iad ag rá léi a bheith cúramach! Mhínigh Johnny go raibh an túr á thógáil mar gur fhan sé féin agus Patrick (col ceathracha) in óstán mór ar a laethanta saoire agus go raibh sé cosúil le túr. *Túr mór é, nach ea, agus dhein muid féin é,* arsa Patrick agus é ag breathnú ar Aileen. Tharraing Zyta aird Aileen ar na bloic dhaite a d'úsáid siad don túr agus dúirt: *Tá 'lán dathanna ann dearg agus glas agus oráiste... gheobhaimid duais.* Dúirt Johnny, *Dhein muid jab maith.* Mhol Aileen go nglacfadh sí grianghraf de na leanaí lena dtúr. Bhain Aileen úsáid as ceamara digiteach, ríomhaire agus printéir, agus rinne sí trí chóip den ghrianghraf agus thug an deis do na leanaí iad a chur ina bhfillteáin oibre. In aice le gach grianghraf scríobh sí tuairim an linbh faoin túr. D'inis na leanaí do Aileen gur theastaigh uathu na grianghraif agus na tuairimí a chur ina bhfillteáin foghlama. Chomh maith leis sin chuir Aileen nótaí ina comhad cleachtóra faoi aird gach linbh ar mhionsonraí agus an túr á thógáil acu, maille lena gcumas obair lena chéile.

Trí bhreathnóireacht agus comhráite roimhe sin le Zyta, thuig Aileen go raibh Zyta ina cailín iomaíoch agus go raibh an-dúil aici i gcónaí an 'chéad áit' a fháil. Cé go n-athdhearbhaíonn tagairt Zyta anseo do dhuais a bhuanachan don túr go bhfuil sí an-iomaíoch, scríobh Aileen a tuairim gur chuidigh sé le Zyta bheith ag comhoibriú le Patrick agus Johnny agus go raibh an chuma ar an scéal gur chuidigh an comhoibriú le Zyta gan a bheith ag trácht ar chomh 'maith' is a bhí an túr agus an jab iontach a bhí déanta aici. Scríobh Aileen nóta di féin ar a plean seachtainiúil tuilleadh deiseanna a chruthú don fhoghlaim chomhoibríteach le haghaidh Zyta.

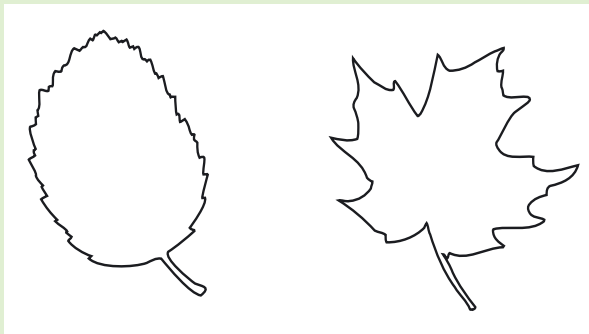

Ábhar machnaimh: An gcruthaím timpeallacht ina mbraitheann leanaí muiníneach cinní a dhéanamh faoina chóir a chur ina bhfillteáin foghlama?

Eispéireas foghlama 59: Pictiúir Fómhair**Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 4****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

Thug Bean Uí Chonaire, múinteoir rang na naíonán sinsearach, faoi deara nár ghlac Val (5 bliana agus 9 mí) páirt sa phlé ranga nó grúpa ach uair amháin. Tá stad sa chaint aige agus bhí inní ar an múinteoir go raibh sé ag éirí níos náirí ina thaobh seo agus é ag labhairt os comhair na leanaí eile.

Mar chuid dá n-obair ar an bhfómhar, tharraing na leanaí pictiúir trí dhuilleoga a chuimilt ar an leathanach. Labhair Bean Uí Chonaire agus na leanaí faoi na nithe a chuideodh leo 'pictiúr maith' a dhéanamh, agus scríobh Bean Uí Chonaire na nithe seo ar an gclár dubh. Tharraing sí pictiúr in aice leo chun cuidiú leis na leanaí na focail sin a léamh.

*Rinne mise dhá phictiúr de chuimilteáin duilleoga**Bhain mise úsáid as trí dhath Fómhair i mo phictiúr*

Ó Mheán Fómhair i leith, bhuail Bean Uí Chonaire le tuismitheoirí Val dhá uair chun labhairt leo faoi bhealaí éagsúla cuidiú le Val lena chuid urlabhra. Chuir siad í i dteagmháil lena theiripeoir urlabhra. Trí úsáid a bhaint as straitéisí a mhol an teiripeoir, rinne sí iarracht cúpla nóiméad d'aird aonair a thabhairt do Val gach lá. Ceann de na straitéisí ar bhain sí úsáid aisti ná labhairt go mall leis agus ar an gcaoi seo rinne sí eiseamláiriú ar an gcaoi a bhféadfadh seisean a urlabhra a mhoilliú. Chuidigh seo le Val a stad sa chaint a shárú.

An lá úd agus na leanaí ag déanamh a líníochtaí le duilleoga, d'imigh Bean Uí Chonaire ar a glúine taobh le grúpa Val agus labhair sí leis agus leis na leanaí eile sa ghrúpa faoi na pictiúir agus í ag baint úsáide as na focail a scríobh sí ar an gclár dubh. D'fhiafraigh sí de Val cad a bhí éasca dó agus cad a bhí deacair ó thaobh na gníomhaíochta de, agus an raibh sé sásta lena phictiúr. Labhair sí faoi na dathanna a d'úsáid sé chomh maith le cruthanna na nduilleog. Thug sí faoi deara gur chuir sé inní ar Val nuair a cuireadh ceisteanna air, agus gur éirigh an stad sa chaint níos measa dá bharr. Bhí an chuma air go raibh sé níos compordaí nuair a d'úsáid sí cur chuige comhráiteach, agus í ag cur a tuairimí in iúl agus ag ligean do Val freagra a thabhairt dá mba mhian leis. Nuair a thug sí seo faoi deara, níor chuir sí mórán ceisteanna agus ina ionad sin bhain sí úsáid as frásaí agus tuairimí a chuidigh le Val labhairt faoina chuid oibre ag baint úsáide as na focail agus na frásaí ar an gclár dubh, amhail dathanna an fhómhair, dearg agus oráiste, imill spiacánacha, agus thug sí a lán deiseanna do Val iad seo a úsáid. Theastaigh ó na leanaí úsáid a bhaint as na duilleoga chun pictiúr mór fómhair a chruthú lasmuigh de dhoras a seomra ranga ionas go bhfeicfeadh a dtuismitheoirí agus an príomhoide é. Mar chuid den tionscnamh seo tá sé beartaithe ag Bean Uí Chonaire úsáid a bhaint as focail agus as frásaí fómhair le haghaidh Val arís agus deiseanna beaga a thabhairt dó iad a úsáid.

Scríobh Bean Uí Chonaire na nótaí seo a leanas ina comhad cleachtóra.

Val	30/09/08	Fuaimniú maith na bhfocal agus na bhfrásaí faoin bhfómhar nuair a labhraíonn sé go mall agus i ngrúpaí beaga.
	Na chéad chéimeanna eile	Breac síos a bhfuil á dhéanamh ag Val mar bhealach cuidiú leis bheith ag labhairt.

Ábhar machnaimh: An bhfuilim oscailte do 'theachtairreachtaí' ó leanaí faoin gcaoi is fearr tacú leo lena gcuid foghlama?

Comhráite

Cad is comhrá ann?

Labhraíonn daoine fásta le leanaí, agus labhraíonn leanaí le leanaí, faoina bhfuil ar siúl acu agus ar a bhfuil siad ag smaoineamh. Comhlánaíonn na comhráite seo gach modh measúnaithe eile. Mar shampla, féadfaidh breathnóireacht aird an duine fhásta a dhíriú ar ghné áirithe d'fhoghlaim agus d'fhorbairt leanaí agus is féidir le comhráite ina dhiaidh sin tuiscint níos fearr a thabhairt don duine fásta ar na nithe is féidir le leanaí a dhéanamh nó a thuiscint. Tarlaíonn an chuid is mó de chomhráite ar bhealach nádúrtha neamhphleanáilte agus déantar roinnt eile a phleanáil.

Conas a úsáidfidh mé comhráite le haghaidh an mheasúnaithe?

Bainfidh an duine fásta úsáid as straitéisí éagsúla chun comhráite a spreagadh i measc leanaí. I measc na straitéisí sin tá siad seo a leanas:

- Machnamh os ard (labhairt faoina bhfuil á smaoineamh ag leanaí)
- Athmhachnamh os comhair na leanaí ar a ndúirt nó a ndearna siad
- Freagairt do na nithe a deir na leanaí trí ráitis a dhéanamh, mar shampla, is breá liomsa bheith cois trá freisin
- Fanacht i do thost fad a dhéanann leanaí machnamh agus fad a dtugann siad freagra
- Aontú nó easaontú
- Tuairim a chur in iúl
- Ceist a chur.

Bainfidh an duine fásta úsáid as meascán díobh seo ar bhonn laethúil chun a fháil amach céard atá ar siúl ag leanaí agus cén fáth, chun iad a mhealladh lena bhfuil á smaoineamh agus á mhothú acu a chur in iúl, agus cuidiú leo an tsamhlaíocht a úsáid agus machnamh go cruthaitheach. Féadfaidh sé/sí úsáid a bhaint as grianghraif, as gearrthóga físteipe, nó as samplaí d'obair chun díriú ar leanaí. Ag baint úsáide as a bhfreagraí, féadfaidh an duine fásta aiseolas a thabhairt do leanaí agus a gcuid foghlama a threorú. Is féidir le leanaí freisin úsáid a bhaint as na straitéisí seo. Mar shampla is féidir leo a chéile a cheistiú agus/nó an duine fásta a cheistiú. Féadfaidh an duine fásta cuidiú leo na ceisteanna seo a úsáid chun tacú lena gcuid foghlama féin trí eiseamláirí a dhéanamh ar an gceistiú maith agus trí am agus deiseanna a thabhairt dóibh ceisteanna a chur.

Bainfidh an duine fásta úsáid as dhá chineál ceisteanna:

- **Ceisteanna oscailte** – is féidir an iliomad freagraí a bheith ar cheisteanna oscailte, agus is féidir leis na freagraí sin a bheith gearr nó fada. Go minic sna ceisteanna seo bíonn focal amháin nó dhá fhocal amhail *cén fáth? cé hé/hí? agus cad chuige?* Féadfaidh an duine fásta úsáid a bhaint as na ceisteanna seo chun cuidiú leis na leanaí smaoinreamh ar chúiseanna, ar fhéidearthachtaí, ar dheiseanna agus ar réitigh. Cuidíonn ceisteanna oscailte le leanaí an tsamhlaíocht a úsáid agus bheith cruthaitheach ina gcuid smaointeoireachta agus úsáid a bhaint as teanga níos casta.
- **Ceisteanna dúnta** – dé ghnáth bíonn freagra gearr amháin ar na ceisteanna seo. Uaireanta bíonn freagra ceart amháin ar na ceisteanna seo amhail, *Cad a bhí ag Jasper dá bhricfeasta?* agus ag amanna eile ní bhíonn i gceist leis an bhfreagra ach sea/ní hea nó tá/níl, mar shampla, *An bhfuil tollán á thochailt agat?* Is féidir leis an duine fásta úsáid a bhaint as ceisteanna dúnta chun a fháil amach cad a thuig na leanaí tar éis dóibh páirt a ghlacadh i ngníomhaíocht nó in imeacht, chun cuidiú leis na leanaí nithe nó sraith imeachtaí a thabhairt chun cuimhne, nó chun plé a spreagadh.

Le haghaidh tuilleadh eolais faoi cheisteanna a chur féach *Cuidiú le smaointeoireacht leanaí* sna treoirínte, *Foghlaim agus forbairt trí mheán na hidirghníomhaíochta*.

Cad iad na haoisghrúpaí leanaí ar féidir liom comhráite a úsáid leo?

Is féidir comhráite a úsáid le leanaí óga, le mamailínigh agus le leanaí. Mura bhfuil leanaí ábalta cumarsáid éifeachtach a dhéanamh go fóill trí mheán na teanga is féidir leis an duine fásta iarracht tuiscint a fháil ar a bhfuil i gceist ag an leanbh óg trí mheán na ngníomhartha neamhbhriathartha.

Eispéireas foghlama 60: Comhráite faoi uimhreacha

Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 3 agus Sprioc foghlama 2*

Aoisghrúpa: Leanáí óga, mamailínigh agus leanáí

Suíomh: Feighlíocht linbh

Tugann Bernie, atá ina feighlí linbh, aire do Jack (16 mhí d’aois), Sorcha (3 bliana d’aois) agus Rhiannon (5 bliana d’aois) ina baile féin. Déanann Bernie a lán gníomhaíochtaí a phleanáil don tseachtain chun tógáil ar a bhfuil déanta ag Sorcha sa naíonra, agus ag Rhiannon ar scoil.

Luan amháin d’imigh siad ag siúl chuig na siopaí. Ar an mbealach thosaigh siad ag comhaireamh na gcarranna dearga a bhí páirceáilte ar thaobh na sráide; chuardaigh Rhiannon agus Sorcha le haghaidh uimhreacha 1, 2, agus 3 ar uimhirphlátaí na gcarranna (rinne Rhiannon amhlaidh le haghaidh uimhreacha 4, 5 agus 6 freisin). Thug Rhiannon faoi deara go raibh uimhreacha ar roinnt doirse tithe agus siopaí. Labhair siad ina dtaobh seo agus mhínigh Bernie cad chuige na huimhreacha sin. Shroich siad an bosca poist. Ghlac Sorcha agus Rhiannon beirt litir ina lámha chun é a chur sa bhosca poist agus thug Rhiannon faoi deara go raibh uimhir 5 ar an stampa. D’fhiafraigh siad de Bernie cad a bhí i gceist leis an uimhir agus mhínigh sí gurb é sin costas an stampa. D’fhéach Bernie chuige gur cuireadh Jack san áireamh trí a aird a dhíriú ar rudaí. Ó am go chéile d’imigh sí ar a glúine taobh le Jack ina bhugaí agus phointeáil i dtreo rudaí agus chuir síos ar na nithe mórthimpeall air.

Ar an gCéadaoin bhí Bernie ag bácáil leis na leanaí. Shuigh Jack chun boird ina ardchathaoir agus shuigh na cailíní ar chathaoireacha agus a naprúin orthu. Bhí hataí arda á ndéanamh acu. Thug Bernie mias de thorthaí boga do Jack chomh maith le spúnóg ionas go bhféadfadh sé é a mheascadh agus ithe fad is a rinne sí féin agus na cailíní cásanna borroige a chomhaireamh, ag féachaint chuige go mbeadh ceann an duine ann do mhamaí, daidí agus do na deirfiúracha agus deartháireacha. *Conas a dhéanfaimid na borroga seo, Bernie?*, a d’fhiafraigh Rhiannon. Mhínigh Bernie an modh. Chuir sí seacláid leáite ar bharr agus chuir na cailíní leamhachán i ngach cás borroige chomh maith le sú talún beag, a phioc siad an mhaidin úd sa ghairdín le Bernie.

Ar laethanta eile chuardaigh siad le haghaidh uimhreacha sa chistin, mar shampla ar an meaisín níocháin, ar phacáistí bia, agus i leabhair scéalaíochta. *2! Cad chuige an uimhir sin?*, a d'fhiafraigh Sorcha agus í agus Rhiannon ag cuidiú le Bernie éadaí a chur isteach sa mheaisín níocháin agus an clár ceart á roghnú acu. Chuir Bernie síos ar na heispéiris seo do Jack agus d'fhéach chuige go raibh sé san áireamh sna comhráite. Cuidíonn na leanaí le Bernie lena gníomhaíochtaí laethúla cúraim tí agus labhraíonn Bernie leo faoin na nithe atá á bhfoghlaim acu trí mheán na n-eispéireas praiticiúil seo agus an chaoi a bhfuil na nithe sin á bhfoghlaim acu.

?

Ábhar machnaimh: An spreagaim na leanaí le ceisteanna a chur orm mar chuid dá gcomhráite liom?

Eispéireas foghlama 61: Tá inní orm sa dorchadas

Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 1

Aoisghrúpa: Mamailínigh

Suíomh: Seisiún naíonra

Bhí Kathleen, stiúrthóir an naíonra, ag léamh an scéil *Oiche Mhaith, a Bhéirín* (Martin Waddell) le haghaidh naonúr leanaí an ghrúpa (idir 2½ agus 3 bliana d'aois). Labhair Kathleen leo faoin scéal. Bhain sí úsáid as straitéisí éagsúla chun iad a spreagadh le bheith ag caint, agus i measc na straitéisí sin bhí machnamh os ard. Thug Kathleen faoi deara go raibh Killian ciúin an lá úd, cé go mbíonn sé cainteach de ghnáth. Tar éis an phlé labhair sí leis. Tháinig na deora le súile Killian. Go deas réidh d'iarr sí céard a bhí ag cur as dó: *Feicim go bhfuil cúis inní ort Killian. Ní fheadair cén fáth?* D'inis sé do Kathleen go raibh inní air faoin mBéar Beag mar go mbeadh eagla ar an mbéar arís an chéad oíche eile.

Killian: *Ní maith liom é dorcha. Tá sé scanrúil.*

Kathleen: (Chuir Kathleen é ar a shuaimhneas.) *Is féidir leis an dorchadas bheith scanrúil. Sin an chúis leis an solas mór a chuir an Béar Mór i seomra an Bhéar Bhig, agus ansin thaispeáin sé solas na gealaí dó. An ndéanann do mhamaí nó do dhaidí a leithéidí duitse?*

Killian: *Tá solas i mo sheomra ach fós scanrúil.*

Kathleen: *An cuimhin leat cad a rinne an Béar Beag nuair a bhí eagla air sa scéal? D'inis dé dá dhaidí. B'fhéidir gur féidir leatsa a insint do do mhamaí nó do dhaidí nuair atá eagla ortsa. Nach dea-smaoineamh é sin?*

D'aontaigh Killian léi.

An lá dár gcionn, ag baint úsáide as an scéal, *Oiche Mhaith, a Bhéirín*, rinne Kathleen agus na leanaí iniúchadh ar eagla a bheith ar dhuine. D'iarr sí orthu machnamh ar amanna ar bhraith siad beagán eaglach. D'inis roinnt mhaith de na leanaí scéalta faoi bheith cailte sa siopa, an bréagán is ansa leo a chailliúint agus a cheapadh nach n-aimseoidís é arís, agus torann scanrúil a chlos. D'inis Killian a scéal faoi eagla a bheith air sa dorchadas cosúil leis an mBéar Beag. D'aontaigh leanaí eile leis faoin dorchadas agus go raibh eagla orthusan chomh maith. Labhair siad faoi na nithe is féidir leo a dhéanamh chun nach mbeidh eagla orthu, mar shampla insint dá dtuismitheoirí nó do mhamó nó daideo, splanclampa a choinneáil faoin leaba i gcás nach mbeadh an leictreachas ag obair, agus focail chun cuidiú leo cur síos ar an gcaoi a mbraitheann siad. Níos déanaí d'fhoghlaim siad faoi ainmhithe ar breá leo an dorchadas. Cúpla seachtain ina dhiaidh sin dúirt Killian le Kathleen, *Is breá liom an dorchadas anois!*

Bhreact Kathleen síos nótaí ina comhad faoi eagla bheith ar Killian agus é sa dorchadas agus faoin dul chun cinn a rinne sé an eagla sin a shárú sna seachtainí tar éis dó labhairt faoin mothúchán seo. Déanann sí amhlaidh le leanaí eile.

?

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom cuidiú le leanaí a n-eispéiris agus a mothúcháin a chur in iúl ar bhealach iomchuí dá gcéim forbartha?*

Eispéireas foghlama 62: Spéis ar leith a fhorbairt

Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 1*

Aoisghrúpa: Leanaí

Suíomh: Rang na naíonán (bunscoil)

D'imigh rang na naíonán sóisearach ar thuras chuig feirm oscailte. Ghlac siad a lán grianghraif agus bhí a múinteoir, an tUasal Shaw, ag baint úsáide as na grianghraif sin chun chuidiú leo machnamh siar ar an eispéireas sin, agus a fháil amach cad a thaitin leo faoin turas agus cad a d'fhoghlaim siad. Bhí sé ag obair le grúpa de dháréag leanaí, fad is a bhí seisear eile ag súgradh sa chúinne ag ligean orthu go raibh siad ar fheirm, agus seisear eile ag tógáil tréidialann ag baint úsáide as bréagáin bheaga agus as taos súgartha. Labhair na leanaí faoi bheith ag suí in aice lena gcairde ar an mbus, faoi lón a ithe lasmuigh, faoina mbuataisí a chaitheamh, faoi bhia a thabhairt d'uain, faoi shicíní beaga bheith ina lámha acu, agus faoi fhéachaint ar laonna óga ag ól bainne ó úthanna na mbó. Dúirt leabh amháin: *Dúirt an fear linn go dtarraingíonn an t-asal an chairt.* Dar le leabh eile: *Sin mar nach bhfuil mórán tarracóirí ar an bhfeirm sin agus sin a dhéanann tú mura bhfuil tarracóir agat. Sin a dúirt daideo liom.* Dar le leabh eile: *Dúirt an fear ar an bhfeirm nach bhfuil mórán asal fágtha ach tá na céadta ag mo dhaideo.* Chuidigh an tUasal Shaw leis na leanaí níos mó ná cur síos a dhéanamh agus tabhairt faoin hipitéisiú, faoin samhlú agus buille faoi thuairim a thabhairt. Rinne sé seo trí fhrásaí a úsáid amhail, *Ní fheadair cad a bhí ar na cairteacha a bhí á dtarraingt ag an asal. Dá mbeadh ar an bhfeirmeoir tuilleadh barr a chur, cad a dhéanadh sé gan tarracóirí. Ní fheadair conas a bhraitheann an t-asal faoi bheith ag obair ar an bhfeirm?* Ghlac na leanaí páirt sa chomhrá faoi conas mar a bhí an saol ag a seantuismitheoirí ar an bhfeirm. Ansin chuir an tUasal Shaw an ceist, *Conas a gheobhaimis é seo amach?*, mhol cailín beag amháin ceist a chur ar na seantuismitheoirí. Thosaigh an comhrá seo tionscadal ranga faoi shaol ar an bhfeirm nuair a bhí mamó agus daideo óg. Mar chuid de pháirt a ghlacadh sa tionscadal seo chuir na leanaí agallamh ar a seantuismitheoirí, d'fhéach siad ar sheanghrianghraif, fuair siad seanuirli sí feirme agus bhraith siad iad agus fuair siad tuilleadh eolais ina dtaobh, d'fhoghlaim siad amhráin faoin bhfeirm agus thóg siad 'sean'-fheirm le bréagáin bheaga. Le linn an tionscadail d'fhoghlaim na leanaí focail nua faoin saol ar an bhfeirm agus d'fhoghlaim siad faoin gcaoi a bhfuil an saol ar an bhfeirm athraithe ón am a bhí a seantuismitheoirí óg, agus chuidigh sé seo leo tuiscint a fháil ar am ag dul thart.

?

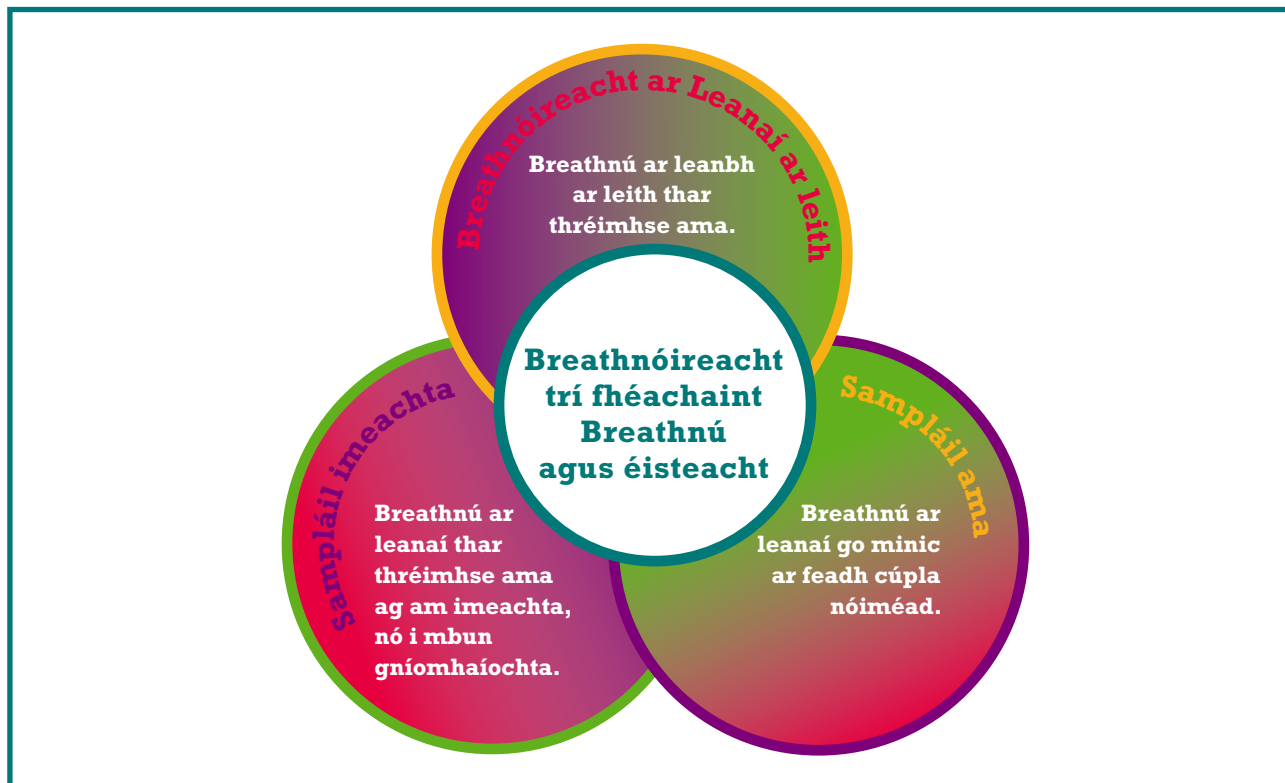
Ábhar machnaimh: *Cé chomh maith is a úsáidim comhráite agus spéiseanna na leanaí mar fhócas don fhoghlaim bhreise?*

Breathnóireacht

Cad is breathnóireacht ann?

Is éard atá sa bhreathnóireacht ná breathnú ar leanaí agus éisteacht leo agus úsáid a bhaint as an eolas a bhailítear ar an gcaoi seo chun cur lena bhforbairt agus lena bhfoghlaim. Féadfaidh an duine fásta úsáid a bhaint as cineálacha éagsúla breathnóireachta ag brath ar cad a theastaíonn uaidh/uaithi a fháil amach. (féach Fíor 5). Cosúil le comhraite eile, is féidir breathnóireacht a phleanáil nó í a bheith uathspreagtha agus is fearr gur duine fásta a bhfuil aithne mhaith aige/aici ar na leanaí a dhéanfadh an bhreathnóireacht.

Fíor 5: Cineálacha breathnóireachta

Conas a dhéanfaidh mé breathnóireacht?

Don chuid is mó bíonn an bhreathnóireacht neamhphleanáilte agus tarlaíonn sí le linn gnáthamh, plé, gníomhaíochtaí agus imeachtaí sa suíomh. Cé gur féidir le breathnóireacht uathspreagtha a bheith ina foinse luachmhar eolais don duine fásta, féadfaidh breathnóireacht phleanáilte cur leis na mionsonraí faoina bhfuil na leanaí ag foghlaim agus faoin gcaoi a bhfoghlaimíonn siad.

Trí mheán na breathnóireachta pleanáilte díríonn an duine fásta ar ghothaí gnúise, comharthaíocht choirp, guthú, focail labhartha, bearta agus saothair de chuid na leanaí amhail ealaín, damhsa, ceol agus amhránaíocht, pictiúir agus scríbhneoireacht. Ní féidir leis an duine fásta gach rud a fheiceann sé/sí a thaifeadh agus níl gá leis sin. Cinnfidh sé/sí cén t-eolas is tábhachtaí ag am ar leith den thréimhse ina bhfuil léiriú d'fhoghlaim an linbh á fháil, agus coinneoidh taifead de seo. Ag amanna eile déanfaidh an duine fásta nótaí níos sonraí ar féidir úsáid a bhaint astu chun scéal rannpháirtíocht an linbh aonair nó scéal rannpháirtíocht an ghrúpa i ngníomhaíocht, tasc nó súgradh áirithe a insint. (Féach eispéireas foghlama 65.) I gcás breathnóireachta ar an toirt uaireanta tugtar breathnóireacht d'am na huairé uirthi agus is féidir leis an duine fásta eochairfhocail nó frásaí a scríobh i leabhar nótaí, nó ar pháipéir nó nóta greamaitheach, agus níos déanaí ag am ciúin is féidir leis an duine fásta úsáid a bhaint astu seo chun nótaí a scríobh i bhfillteáin oibre na leanaí. Féadfaidh sé/sí grianghraf a ghlacadh freisin nó gearrthóg físteipe a dhéanamh mar thaifead. Má tá sé/sí ag obair le leanbh atá faoi bhun aois a sé tá sé tábhachtach am agus spás a thabhairt do leanaí a gcuid foghlama agus forbartha 'a léiriú'.

Cén t-aoisghrúpa leanaí ar féidir liom breathnóireacht a úsáid leo?

Féadfar breathnóireacht a úsáid le leanaí óga, le mamailínigh agus le leanaí. Tá sé cuidiúil go háirithe le leanaí a bhíonn ag brath ar chumarsáid neamhbhriathartha nó réamhbhriathartha.

Eispéireas foghlama 63: Teastaíonn an ciúb sin uaimse

Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 2

Aoisghrúpa: Leanáí óga

Suíomh: Cúram lae lánaimseartha agus páirtaimseartha (creis)

Bhí Miriam, stiúrtóir seomra na creise ag cuidiú le Liam (10 mí d'aois) tabhairt faoin lámhacán. Bhí fhios aici go raibh sé ábalta é a dhéanamh mar go ndúirt a mháthair le Miriam go raibh sé ag lámhacán sa bhaile. Ar chúis éigin b'annamh a rinne sé lámhacán sa chreis. Chuir Miriam ciúb sórtála a thaitin go mór le Liam in áit nach bhféadfadh sé teacht air trí lámh a shíneadh. Cé go raibh an ciúb ina chongar bheadh air gluaiseacht níos cóngaraí dó. Laistigh de chúpla soicind léirigh sé a fhuistrachas agus lig sé béic as agus chroith sé a lámha. D'fhéach sé ar Miriam agus lig sé béic níos glóraí. Rinne Miriam lámhacán chuig an mbréagán agus thathantaigh ar Liam déanamh amhlaidh: **Déanaimis lámhacán lena chéile, a Liam?** Chuir sí an ciúb beagán níos cóngaraí dó, agus í ag eiseamláiriú an t-am ar fad conas lámhacán a dhéanamh agus ag tathant ar Liam triail a bhaint as. Chaill sé spéis sa chiúb agus phioc sé suas spúnóg a bhí cóngarach dó agus thosaigh ag bualadh an urláir leis an spúnóg. I ndiaidh lóin, nuair a bhí Miriam ag súgradh le leanbh óg eile sa seomra, chonaic sí Liam ag iarraidh tabhairt faoin lámhacán cúpla uair. Ghluais sí beagán níos cóngaraí dó chun breathnú air i gceart. Bhí sé ag gluaiseacht ag baint úsáide as a cheithre ghéag agus é á chothromú féin leis an lámh eile agus é ag síneadh i dtreo an chiúb. Ar deireadh thiar, d'éirigh leis agus bhuail Miriam a bosa nuair a shroich sé an ciúb. Idir an dá linn bhí Lisa, an cúntóir seomra, ag taifeadadh ar fhístéip a raibh á bhaint amach ag Liam fad is a d'fhan Miriam ina chongar chun cuidiú leis dá mba ghá. Bhuail Miriam a bosa agus thréaslaigh do Liam. Bhuail Liam a bhosa freisin agus rinne gáire mór. Thosaigh sé ag súgradh leis an gciúb ansin. Thaispeáin Miriam an fhístéip do thuismitheoirí Liam an tráthnóna sin agus chuir taifead den rud a bhí bainte amach aige ina Thaifead Cúraim. Sna laethanta ina dhiaidh sin chuir Miriam a lán deiseanna ar fáil chun Liam a spreagadh le bheith ag lámhacán, agus faoi dheireadh na seachtaine dár gcionn bhí áthas an domhain air faoina shoghluasteacht nua agus na deiseanna a chuir sé sin ar fáil dó chun nithe nua a iniúchadh!

Ábhar machnaimh: Conas is féidir liom úsáid níos fearr a bhaint as breathnóireacht chun cuidiú le leanaí a spriocanna foghlama féin a shocrú?

Eispéireas foghlama 64: Is buachaillí a bhíonn ina bpiólótaí!

Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 1

Aoisghrúpa: Mamailínigh agus leanaí

Suíomh: Seisiún naíonra

Bhí Amy, Fionnán, Colm, agus Róisín (idir 2 bhliain 11 mhí d'aois agus 4 bliana 3 mhí d'aois) ag súgradh lasmuigh. Bhí siad ag ligean orthu go raibh siad ag dul chun na Fraince ar eitleán. Bhí stiúrtóir an naíonra, Joan, ag taifeadadh a gcuid súgartha ar thaifeadán fístéipe. Bhí Áine, cúntóir an ghrúpa ag súgradh le roinnt de na leanaí eile agus súil á coinneáil aici ar a raibh ag titim amach idir Colm agus na leanaí eile. Bhí roinnt frapaí eagraithe ag na leanaí chun eitleán a chruthú agus anois bhí siad ag cinneadh ar na ról éagsúla. Bhí Colm an-soiléir go raibh seisean le bheith ina phiólóta ar an eitleán agus go mbeadh Fionnán ina chomhphíolta aige. Mhínigh Colm don bheirt chailíní go mbeidís siúd ina mbanmhaoir eitleáin, ag tabhairt deochanna do dhaoine agus ag taispeáint dóibh cá bhfuil na bealaí éalaithe.

Ní raibh Amy agus Róisín sásta leis na ról a tugadh dóibh. Theastaigh ó Amy bheith ina píolóta freisin.

Colm: Ní féidir le cailíní bheith ina bpíolótaí!

Róisín agus Amy: Is féidir.

Colm: Is sibhse na mná san eitleán a chabhráíonn le daoine. Ní féidir ach le buachaillí bheith ina bpíolótaí. Mar sin beidh mise i mo pháilóta ar an eitleán agus beidh Fionnán ina chomhpháilóta liom. (D'aontaigh Fionnán.)

Amy: Is féidir linn bheith inár bpíolótaí. Ní theastaíonn uaim súgradh libh.

D'imigh Amy léi agus fearg uirthi.

Róisín: Is féidir le cailíní ina bpíolótaí má theastaíonn uathu. (Thug Róisín sonc do Cholm agus thug sé sonc ar ais di).

Thosaigh an bheirt acu ag caoineadh. Bhí Áine ag breathnú air seo go léir agus d'imigh sí chuig na leanaí chun fiafraí díobh céard a tharla. Thug Amy é seo faoi deara agus d'fhill ar an ngrúpa.

Róisín: Dúirt Colm nach féidir le cailíní bheith ina bpíolótaí.

Colm: Buachaillí a bhíonn ina bpíolótaí agus thug sí sonc dom.

Róisín: Thug sé sonc domsa freisin.

Áine: **Anois a chairde tuigeann sibh nach bhfuil cead agaibh bheith ag gortú a chéile, nach dtuigeann? Cuireann sé as dom go mór nuair a chloisim nach bhfuil sibh cineálta lena chéile. Ní fheadair an féidir linn an fhadhb seo a réiteach. Teastaíonn uaibh go léir bheith in bhur bpíolótaí, nach ea?**

D'aontaigh Amy, Fionnán, Colm, agus Róisín.

Áine: **D'imigh mise go Meiriceá ar mo laethanta saoire anuraidh agus bhí cailín ina píolóta ar an eitleán mar sin tuigim gur féidir le cailíní bheith ina bpíolótaí freisin. Tuigimid go mbíonn a lán post éagsúil ag buachaillí agus cailíní. An cuimhin libh an scéal faoi Rosie a bhí ina tiománaí leoraí a thug a leoraí chun bia a cheannach do bha a comharsana? Nó céard faoi Bert atá ina altra a thug aire do Neena nuair a bhris sí a cos agus nuair a bhí uirthi dul chuig an ospidéal? Mar sin ní dóigh liom gur féidir a rá nach féidir ach le buachaillí amháin bheith ina bpíolótaí. Anois conas is féidir linn an fhadhb seo a réiteach? An bhfuil aon smaointe agaibh faoinar féidir linn a dhéanamh?**

Róisín: Beidh mise agus Amy inár bpíolótaí agus is féidir leis na buachaillí bheith san eitleán.

Colm: Níl sé sin fearúilte, teastaíonn uaimse bheith i mo pháilóta freisin.

Áine: **An bhféadfaimis dhá eitleán a bheith againn?**

Amy: D'fhéadfaimis! Is féidir leatsa agus le Fionnán bheith in bhur bpíolótaí ar eitleán na mbuachaillí agus beidh mé féin agus Róisín inár bpíolótaí ar eitleán na gcailíní.

Colm: Sin é, agus eitleoimid chun na Fraince le chéile. Mise agus Fionnán chun tosaigh agus is féidir libhse muid a leanúint.

Fionnán: Sea.

Róisín: Agus déanfaimid na heitleáin a pháirceáil in aice lena chéile sa chlós páirceála d'eitleáin agus dul ag siopadóireacht. Tabharfaimid airgead daoibh.

Áine: **Sin plean maith.**

Bhí an ceathrar leanaí gnóthach ansin ag tógáil an dara eitleán agus gan rómhoill bhí an ceathrar píolótaí san aer ar an mbealach chun na Fraince.

Nuair a d'imigh na leanaí abhaile bhreathnaigh Áine agus Joan ar na bhfistéip a bhí déanta acu den lá. Thóg siad ceithre ghrianghraf as agus bhain úsáid astu chun scéal eispéireas foghlama na leanaí a thaifeadadh. Rinne siad cóip den scéal le haghaidh gach linbh. Thaispeáin na leanaí an scéal dá dtuismitheoirí agus d'inis an scéal dóibh, agus chuir siad é isteach ina bhfillteáin oibre. Ina gcomhaid chleachtóra scríobh Áine agus Joan nóta faoi na smaointe a bhí ag na leanaí i leith cad is féidir le buachaillí agus cailíní a dhéanamh agus cad nach féidir leo a dhéanamh. Tá sé beartaithe acu tuilleadh póstaer agus scéalta a fháil faoi fhir agus mná i róil nach bhfuil steiréiticipiciúil agus iad seo a phlé leis na leanaí. Tá sé beartaithe acu freisin roinnt súgartha a phleanáil leis na leanaí ina dtabharfar dúshlán dá stéiréitíopáil inscne.

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom meas a léiriú ar shúgradh na leanaí agus ar a smaointe fad is a chuidim leo réiteach a fháil ar fhadhb – réiteach a fheileann do chách?*

Eispéireas foghlama 65: Féach, casann an liathróid!

Téama: *Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 3*

Aoisghrúpa: Mamailínigh agus leanaí

Suíomh: Seisiún naíonra

Chruthaigh Mary, stiúrthóir an naíonra, an scéal seo a leanas chun doiciméadú a dhéanamh ar fhoghlaim Claire, Robert agus Kyle trí ghníomhaíocht ag bord an uisce.

Grianghraf 1

Bhí an cúpla Claire agus Robert (4 bliana d'aois) agus a gcara Kyle (beagnach 3 bliana d'aois) ag súgradh ag an tráidire uisce. Bhí siad ag líonadh agus ag folmhú soitheach agus bhí uisce á dhoirteadh acu isteach i rothaí uisce agus ag breathnú orthu ag casadh.

Grianghraf 2

Bhí leanaí ag baint trialach as nithe éagsúla amhail liathróidí agus ciúbanna a chur sna rothaí uisce. Thaitin le Claire úsáid a bhaint as an taephota chun an t-uisce a dhoirteadh. Thosaigh Robert ag déanamh amhlaidh. Bhain sé úsáid as canna spréite ón ngairdín glasraí chun uisce a chur ar na bloic a chuir sé sa roth uisce. Bhreathnaigh Kyle air seo, ag roghnú go ciúin gan aon doirteadh uisce a dhéanamh ag an roth uisce.

Grianghraf 3

Phioc Claire suas liathróid oráiste agus chuir sí é ar bharr an rotha uisce. Bhreathnaigh Robert agus Kyle uirthi agus uisce á dhoirteadh aici ón taephota. Thosaigh an liathróid ag casadh ag barr an rotha uisce. *Mary, tar anseo. Féach cad a tharla*, a dúirt sí go sceitimíneach. D'imigh Mary ar a glúine chun a fheiceáil cad a bhí ag titim amach. D'imigh Kyle ar a ghlúine freisin. D'iarr Mary ar Claire tuilleadh uisce a dhoirteadh. Bhreathnaigh siad go léir go cúramach ar an liathróid agus é ag casadh. *A Thiarcais, féach air sin anois*, arsa Mary. Dhoirt Robert tuilleadh uisce ar bharr na giúbanna. *Ní chasann mo chinn. Níl sé sin fearúilte*, ar seisean. *B'fhéidir go bhféadfá triail a bhaint as liathróid mar a rinne Claire*, a mhol Mary. Thóg Robert amach na ciúbanna agus chuir liathróid a bhí ina lámh isteach ina n-ionad. Dhoirt sé uisce ar an liathróid leis an gcanna spréite agus thosaigh an liathróid ag casadh freisin. *Féach*, arsa Robert de bhéic. Rinne Kyle mionghaire. Thug sé cuairt ar an tráidire uisce níos déanaí i rith na lae agus thosaigh ag casadh liathróidí.

D'inis Mary an scéal do na leanaí an lá dár gcionn agus thaispeáin sí grianghraif dóibh. Chuir siad an scéal ar taispeáint ar bhalla an naíonra. Thar an gcéad chúpla lá eile rinne Mary agus na leanaí iniúchadh ar cén fáth nach gcásann an ciúb mar a dhéanann na liathróidí.

?

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom am a chur ar leataobh chun doiciméadú a dhéanamh ar roinnt d'fhoghlaim agus d'fhorbairt na leanaí trí úsáid a bhaint as insint scéalta?*

Eispéireas foghlama 66: Daoine eile a chur san áireamh

Téama: Féiniúlacht agus Muintearas, Aidhm 3 agus Sprioc foghlama 5

Aoisghrúpa: Leanaí

Suíomh: Rang na naíonán (bunscoil)

Bhí cúigear as naonúr cailíní i rang na naíonán sóisearach ag súgradh amuigh sa chlós ag am lóin. Bhí Iníon Davison ar dhualgas clóis. Chuala sí cailín eile, Louise, ag iarraidh páirt a ghlacadh sa súgradh. Bhí an cara is fearr ag Louise, Síle, as láthair an lá úd. D'inis na cailíní do Louise nár theastaigh uathu súgradh léi. Láithreach bonn d'imigh Iníon Davison chuig Louise agus chuir in iúl di gur thuig siad gur gortaíodh a mothúcháin: *Louise, feicim go bhfuil díomá ort agus go bhfuil tú i d'aonar. Tá gá agam le cabhair chun aire a thabhairt do gach duine sa chlós. Ar mhaith leat cabhrú liom, le do thoil?* Chuidigh Iníon Davison agus Louise lena chéile don chuid eile d'am lóin. Tar éis lóin d'inis Iníon Davison do mhúinteoir rang Louise faoinar tharla sa chlós. Níos déanaí an lá sin chruinnigh an múinteoir na leanaí don chiorcal comhrá. Chuir sí ar leataobh an obair a bhí beartaithe aici agus thug faoin bplé seo a leanas: *Cad a dhéantar má iarrann duine ort an bhfuil cead acu súgradh leat ach go bhfuil do dhóthain daoine agat sa ghrúpa cheana féin?* Thosaigh sí an plé ag baint úsáide as an mbábóg ranga Ruby. D'inis Ruby don rang go raibh uirthi suí ina haonar lá amháin ar thuras scoile. Chuir sí síos ar a mothúcháin agus d'inis sí dóibh go raibh sí an-chorraithe agus gur theastaigh uaithi a bheith sa bhaile lena Mamá agus a Mamó. D'fhiafraigh an múinteoir de na leanaí cad a d'fhéadfadh na leanaí eile i rang Ruby a dhéanamh ionas nach dtarlódh a leithéidí. Mhol siad straitéisí cosúil le sealáíocht, suí le Ruby, amhráin a chasadh le chéile ionas go mbeadh gach duine páirteach fiú dá mbeadh duine ag suí ina n-aonar, nó teidí a fháil chun suí in aice leis. D'fhorbair an múinteoir agus na leanaí an comhrá seo thar an gcéad chúpla lá eile.

Bhreac an múinteoir síos ina leabhar pleanála conas a d'éirigh le Louise go sóisialta sna laethanta ina dhiaidh sin, agus go háirithe nuair a bhí Síle as láthair. Scríobh sí nóta freisin ina comhad cleachtóra.

?

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom úsáid níos fearr a bhaint as eolas measúnaithe d'am na huaire a bhailim trí bhreathnú ar leanaí agus bheith ag éisteacht leo?*

Eispéireas foghlama 67: Mothúcháin a chur in iúl

Téama: Cumarsáid, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 1

Aoisghrúpa: Leanaí

Suíomh: Seisiún naíonra

Freastalaíonn Caoimhín (3 bliana d'aois) ar naíonra. Is breá leis ceol. Phléigh a thuismitheoirí leis an stiúrthóir, Eimear, an chaoi a bhfuil sé deacair air a mhothúcháin a chur in iúl i gceart agus an chaoi a gcuireann sé sin as dó. Le cúpla seachtain anuas bhí Eimear ag múineadh amhrán do Chaoimhín agus do na leanaí eile sa ghrúpa i dtaobh mothúcháin éagsúla. Bhí úsáid á baint acu as uirlisí ceoil freisin fad is a bhí na hamhráin á gcanadh acu agus bhí siad ag bogadh leis an gceol chun cuidiú leo mothúcháin éagsúla a chur in iúl. Lena linn seo go léir, agus le linn am sùgartha, bhí Eimear ag breathnú ar Chaoimhín chun a fháil amach conas a chuir sé é féin in iúl. Ghlac sí nótaí mionsonraithe mar gheall ar a eispéiris foghlama. Léirigh na nótaí sin go raibh dul chun cinn á dhéanamh ag Caoimhín ag léiriú do na leanaí eile conas a bhraith sé. Chuir Eimear an t-eolas seo in iúl dá mhamaí agus dá dhaidí an chéad uair eile a bhuaíl sí leo.

Samplaí de nótaí Eimear ina comhad cleachtóra.

Dé Luain 18 Feabhra, 12.10 i.n. Súgradh lasmuigh

Bhí Caoimhín ag súgradh ina aonar sa chlais ghainimh. Rinne sé an gaineamh a chur isteach i dtrucaíl. Tháinig Anraí agus Sorcha sall chun cuidiú leis. Dúirt Caoimhín, “Ná déan” agus rinne buicéad eile in aice leis a thairiscint dóibh.

Dé Céadaoin 27 Feabhra, 9.40 r.n. Súgradh laistigh

Bhí Caoimhín, Eoin, Niamh, agus Amy ag imirt le foireann taeghréithe. Thug Eoin cupán tae do Chaoimhín. D’fhiafraigh Amy de Eoin an bhféadfadh sí roinnt tae a bheith aici. Rinne Eoin neamhaird den iarratas seo agus d’éirigh Amy corraithe. Rinne Caoimhín a chupán tae a thairiscint di.

Ábhar Machnaimh: An gcuirim am ar leataobh chun athbhreithniú a dhéanamh ar mo bhreathnadóireachtaí ar eispéiris foghlama na leanaí mar bhealach le feiceáil cén dul chun cinn atá ar siúl acu?

Tascanna sa suíomh

Céard atá i gceist le tascanna sa suíomh?

Foghlaimíonn leanaí trí nithe a dhéanamh. Is éard atá i gceist le tascanna sa suíomh ná duine fásta ag ceapadh gníomhaíochtaí chun eolas a bhailiú faoi ghné ar leith den fhoghlaim agus den fhorbairt. Uaireanta d'fhéadfadh an duine fásta tascanna a eagrú ag deireadh tréimhse áirithe ama nó tar éis píosa oibre nó tionscadal a chur i gcrích ar thopaic éigin.

Cad iad na tascanna a shocróidh mé?

Cinnfidh an duine fásta ar an eolas a theastaíonn uaidh/uaithi a bhailiú faoi fhoghlaim agus faoi fhorbairt leanaí. Leis an eolas seo, ceapfaidh an duine fásta tascanna a spreagfaidh spéiseanna na leanaí agus a mbeidh siad sceitimíneach ina dtaobh, agus beidh na leanaí i mbun úsáid a bhaint as ábhair agus nithe a bhfuil taithí acu orthu. Fad is atá na leanaí ag cur i gcrích na dtascanna breathnóidh an duine fásta orthu agus éistfidh lena bhfuil á rá agus á dhéanamh acu. I rith an ama seo freagróidh sé/sí ceisteanna a bheidh ag na leanaí agus molfaidh iad as a n-iarrachtaí.

Cén t-aoisghrúpa leanaí ar féidir tascanna a úsáid leo?

Is féidir tascanna a úsáid le leanaí óga, le mamailínigh agus le leanaí.

Eispéireas foghlama 68: Cad atá sa mhála draíochta?

Téama: Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 4 agus Sprioc foghlama 1

Aoisghrúpa: Leanaí óga agus leanaí

Suíomh: Feighlíocht linbh

Tugann Mary aire do Chris (14 mhí d'aois), a bhfuil siondróm Down air, agus dá dheirfiúr Tamzin (beagnach 4 bliana d'aois) ina teach féin. Bhí Chris ag suí ar an gcairpéad sa seomra suite agus é ag suí i gcoinne cúisíní. Shuigh Mary ar an urlár in aice leis agus thathantaigh ar Tamzin teacht anonn chucu. Bhí Mála Draíochta ag Mary ina raibh a lán rudaí a chruinnigh sí ón teach.

Mary: **Chris agus Tamzin féach**, (ag croitheadh an mhála), **cad atá sa mhála, meas sibh?**

Tamzin: **Ní fheadair Mary.**

Mary: **Ceart go leor, anois dún na súile agus cuir an lámh isteach sa mhála agus aimsigh rud éigin. Cad atá ann, meas tú?**

Tamzin: (Dhún sí a súile agus chuir a lámh isteach sa mhála.) **OOOH! Braithim rud éigin le fionnadh. An cat atá ann?**

Mary: **Nílím cinnte. D'fhéadfadh gur cat atá ann?**

Tamzin: **Níl fhios agam.** (Thóg sí an rud as an mála.) **Lámhainn atá ann. Óinseach mise.** (Thug sí an lámhainn do Chris.)

Shín Chris chun tosaigh agus thóg an lámhainn le fionnadh mín réidh air ó Tamzin. Chuir sé a lámh ar an bhfionnadh go cúramach, rinne gliog gliog glórach, agus thug an lámhainn ar ais do Mary, ansin dhirigh sé a aird ar Tamzin arís agus ar an mála.

Mary: **Bíodh seans ag Chris anois.**

Chuir Chris a lámh go cíocrach isteach sa mhála agus thóg amach barr stáin bhrioscaí. Chas sé timpeall an barr agus chonaic sé é féin frithchaite sa stán agus thosaigh ag stánadh air sular thug sé an barr ar ais do Mary.

Mary: **Cé hé sin?** (Thug sí an barr ar ais do Chris agus shín amach é chun go bhfeicfeadh sé é féin.)

Tamzin: **Lig domsa breathnú air freisin. Féach, sin tusa Chris, féach. Agus sin mise.** (Chrom sí i dtreo Chris ionas go bhféadfaidís beirt iad féin a fheiceáil sa bharr.)

Ansin bhuail Tamzin an barr lena lámh agus rinne sí torann leis. Bhain sé seo geit as Chris agus thosaigh sé ag caoineadh. Thóg Mary an barr agus bhuail é go héadrom ciúin agus mhínigh sí do Chris cad a bhí ar siúl aici. Léirigh Chris nach raibh spéis aige sa bharr. Ina ionad sin d'fhill sé ar an mála agus thóg amach cupán séalaithe plaisteach ina raibh pasta tirim. Chroith sé an cupán, agus nuair a chuala sé an glór a rinne an pasta, rinne sé miongháire agus bhain triail eile as. Leanadh ar aghaidh leis seo go dtí go raibh gach rud tógtha ag Chris agus Tamzin as an Mála Draíochta. Ansin thosaigh Tamzin ag cur gach rud ar ais sa mhála, agus thosaigh an ghníomhaíocht arís.

I dtaifead laethúil Chris scríobh Mary na nithe seo a leanas:

- *Bhí sé sceitimíneach agus fiosrach faoin Mála Draíochta.*
- *Shuigh sé suas le tacaíocht ó na cúisíní.*
- *Níor thaitin an torann mór leis.*

Sheol Mary an taifead laethúil abhaile, agus rinne sí tagairt don eispéireas leis an Mála Draíochta nuair a labhair sí le daid Chris ar an Aoine, nuair a tháinig sé chun na leanaí a bhailiú, faoina raibh ar siúl ag Chris agus Tamzin an tseachtain sin. Bhain daid Chris úsáid as an eolas seo chun tuairisc chun dáta a thabhairt don fhisiteiripeoir mar gheall ar dhul chun cinn Chris.

?

Ábhar machnaimh: An mbainim úsáid as rudaí agus as gníomhaíochtaí a mbeadh spéis ag na leanaí iontu agus a spreagfadh a bhfiosracht ag baint úsáide as tascanna sa suíomh chun tuilleadh eolais a bhailiú faoi cé chomh maith is atá ag éirí leo?

Eispéireas foghlama 69: Dúshlán spraiúil lasmuigh leis an gceamara

Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 1

Aoisghrúpa: Mamailínigh agus leanaí

Suíomh: Seisiún naíonra

Bhí Liam agus Jean, beirt d'fhoireann an naíonra, agus sé leanbh déag (idir 2½ agus 4 bliana d'aois) ag súgradh lasmuigh. Chuir Liam gliondar ar na leanaí nuair a thug sé isteach liathróidí nua móra boga dóibh. Bhí na leanaí an-sceitimíneach agus rug siad go léir greim ar cheann amháin agus thosaigh á bpreabadh, á speachadh agus á rolladh. Bhí fáil ag na leanaí ar na liathróidí gach lá nuair a bhí siad lasmuigh. Shocraigh Liam tascanna dóibh ó am go chéile a bhí dírithe ar na scileanna comhordúcháin lámh-súl a fhorbairt, agus ionas go bhféadfadh sé léiriú maith a fháil ar a ndul chin cinn sna scileanna sin agus mar thoradh air sin cuidiú leo.

An Luan úd agus iad ag súgradh lasmuigh, mhínigh Liam agus Jean do na leanaí go raibh siad chun roinnt cluichí rollacha a imirt. Is éard a bhí i gceist ná a liathróid bhog a rolladh os a gcomhair amach, chuig an taobh, agus chuig a chéile. Roinn Liam an grúpa ina dhá leath, agus d'fhiafraigh den ghrúpa d'ochtar leanaí a bhí ag obair leis, **Ní fheadair cá mhéad liathróid a bheidh ag teastáil uainn? Cúig cinn. Ní hea, trí cinn. Cúig cinn, a Liam,** a tháinig mar fhreagraí. **Roghnóimid cúig cinn agus feicimid ansin an bhfuil ár ndóthain againn,** ar seisean. Chomhair beirt de na leanaí cúig cinn agus thug iad trasna chuig Liam. Ansin d'iarr Liam ar gach leanbh ceann amháin a thógáil. Thug duine de na leanaí faoi deara nach raibh dóthain ann do gach duine, agus d'iarr an leanbh air tuilleadh a fháil! Labhair siad faoin ngá a bhí ann liathróid an duine a bheith acu. Thosaigh comhrá cosúil leis seo i ngrúpa Jean.

Le liathróid an duine, thosaigh na leanaí ag rolladh a liathróidí. Thosaigh gáire ina measc nuair a bhuail na liathróidí cosa na leanaí agus nuair a phreab siad leo i ngach treo. Thosaigh na leanaí ag rith ina ndiaidh. Léirigh roinnt leanaí frustrachas leis na liathróidí mar nach rachaidís sa treo a theastaigh uathu. Rinne Liam agus Jean iombhá leo agus thacaigh leo. Rinne siad eiseamláiriú ar an rolladh.

Sna seachtainí ina dhiaidh sin d'eagraigh Liam agus Jean roinnt gníomhaíochtaí rollacha, agus ina dhiaidh sin gníomhaíochtaí ina raibh ar na leanaí nithe a chaitheamh san aer chun cuidiú leo lena scileanna comhordúcháin. Bhain siad úsáid as rudaí éagsúla amhail pónaireáin, liathróidí ar thoisí éagsúla, agus bréagáin bhoga. Rinne siad na leanaí a thaifeadadh ar fhístéip sa chéad seachtain agus ansin arís ceithre mhí dár gcionn. Thaispeáin siad an fhístéip do na leanaí agus labhair siad leo faoi cé chomh maith is a d'fhoghlaim siad conas nithe a rolladh agus a chaitheamh san aer. Thaitin sé go mór leis na leanaí fístéipeanna díobh féin a fheiceáil agus chuir siad a dtuairimí in iúl: *Féach orm ag caitheamh na liathróide! Bhí sé mór millteach. Ní féidir le mo dhearthóir é a dhéanamh.*

?

Ábhar machnaimh: *Conas is féidir liom úsáid níos fearr a bhaint as fístéipeanna chun cur le foghlaim na leanaí agus a ndul chun cinn a thaispeáint dóibh?*

Eispéireas foghlama 70: Tuar ceatha de dhathanna

Téama: Cumarsáid, Aidhm 2 agus Sprioc foghlama 4**Aoisghrúpa: Leanaí****Suíomh: Seisiún naíonra**

Bhí deichniúr leanaí (idir 3 bliana d'aois agus 4 bliana 4 mhí) ag freastal ar naíonra. Thug stiúrthóir an naíonra, Eilís, faoi deara go raibh sceitimíní ar na leanaí lá amháin nuair a chonaic siad tuar ceatha sa ghairdín. Láithreach bonn thug siad criáin agus páipéar amach agus tharraing na leanaí a dtuar ceatha féin mar a chonaic siad é sa spéir. Thug sí faoi deara an spéis a léirigh roinnt díobh in ainmneacha na ndathanna, go háirithe indeagó agus vialait. Sna seachtainí ina dhiaidh sin d'eagraigh Eilís roinnt eispéireas chun go bhfoghlaimedh na leanaí tuilleadh faoi dhathanna.

Le cúnaimh ó Eilís labhair na leanaí faoi dhathanna agus d'fhoghlaim na hainmneacha díobh de réir mar a shiúl siad i bpáirc sa chomharsanacht, de réir mar a bhí siad i mbun gníomhaíochtaí péintéireachta agus gníomhaíochtaí le taos súgartha, agus de réir mar a rinne siad glasraí a shórtáil san ollmhargadh agus cultacha do bhál Cinderella. Chomh maith leis sin rinne siad tástáil ar dhathanna a mheascadh, agus dúirt siad go raibh 'draíocht' cruthaithe acu, nuair a mheasc siad, faoi stiúir Eilís, gorm agus buí chun glas a chruthú agus dearg agus buí chun oráiste a chruthú. De réir mar a d'imigh an mhí ar aghaidh d'eagraigh Eilís spásanna do dhathanna éagsúla sa seomra. Bhí dath ar leith ag baint le gach spás, mar shampla Éan Gorm agus Dearg, an t-Inneall Dóiteáin, chomh maith le rudaí ar na dathanna sin. Sna seachtainí ina dhiaidh sin bhain sí úsáid as tascanna éagsúla chun measúnú a dhéanamh ar chumas na leanaí dathanna a mheaitseáil, a ainmniú agus a roghnú. I measc na dtascanna sin bhí siopa stocaí ag na leanaí. Gach lá d'iarr sí ar bheirt leanaí bheith i bhfeighil an tsioipa. D'iarr na custaiméirí (Eilís san áireamh) stocaí le dath ar leith. Bhreathnaigh Eilís ar an gcaoi ar chomhlíon na leanaí na horduithe ó na custaiméirí. De réir mar a d'imigh na laethanta thart, thug sí faoi deara gur thosaigh leanaí áirithe ag iarraidh stocaí le pátrúin ar leith agus le meascáin de dhathanna, agus nuair nach raibh siad sásta leis an réimse a bhí ar tairiscint ag an siopa, thug siad stocaí leo ón mbaile chuig an naíonra! Ní fada go raibh siopa gnóthach sa naíonra a bhí ag díol stocaí ildaite agus stocaí neamhchoitianta. Scaip an scéal agus thosaigh tuismitheoirí na leanaí ag tabhairt cuairte ar an siopa chun stocaí a cheannach nuair a bhí siad ag tabhairt na leanaí isteach ar maidin agus á mbailiú sa tráthnóna. Chun an gníomh seo a fhorbairt d'inis Eilís scéalta do na leanaí a d'áirigh tagairt do phátrúin, agus thug sí isteach leabhair fhíorasacha a léirigh pátrúin d'fhionnadh ainmhithe.

Ina comhad cleachtóra rinne Eilís seicliosta de na nithe a thug sí faoi deara sa siopa le linn na seachtaine agus ag baint úsáide as an eolas sin phleanáil sí le haghaidh eispéireas eile a bhain le dathanna agus le pátrúin.

Taiscéalaíocht agus Smaointeoireacht, Aidhm 1 agus Sprioc foghlama 1, Siopa stocaí

	Dáta - D.F.	dearg	oráiste	buí	vialait	glas	gorm	corcra	donn	dubh	bán	stríocach	breac
Fionn	15	✓	✓	✓							✓		✓
Deirdre	15	✓				✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓
Sasha	16	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓			✓
Billy	16	✓					✓						
Yussef	17	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
George	17		✓	✓		✓	✓						✓
Alisha	18												
Cara	18												
Leon	19												
Aesha	19												

Ábhar machnaimh: An socraím tascanna a spreagfaidh spéis agus samhlaíocht na leanaí?

Eispéireas foghlama 71: Forbairt scríbhneoireachta

Téama: Cumarsáid, Aidhm 2 agus Spríoc foghlama 4

Aoisghrúpa: Leanaí

Suíomh: Rang naíonáin (Gaelscoil)

Tá rang naíonáin á mhúineadh ag Iníon Uí Mhurchú i nGaelscoil. An tseachtain seo bhí sí féin agus an rang ag léamh agus ag plé an scéil, *Goldilocks agus na trí bhéar*. Mar chuid de seo bhí plé ann i dtaobh céard a dhéanfadh na trí bhéar dá mbeadh fhios acu cá raibh cónaí ar Goldilocks. Chuir siad tuairimí in iúl maidir lena dtarlódh agus ceann de na moltaí ná go ndéanfadh na béir praiseach de theach Goldilocks. Thug Iníon Uí Mhurchú tasc do na leanaí agus d'iarr orthu scéalta a scríobh faoi *Goldilocks agus na trí bhéar*. Thug sí tascanna éagsúla do leanaí éagsúla sa rang. Do roinnt de na leanaí thug sí sé phictiúr chun iad a chur in ord an scéil agus chun an focal cuí a roghnú ó liosta focal le cur faoin ngrianghraf cuí. Scríobh grúpa eile leanaí an scéal ina bhfocail féin ina leabhair - leabhair a raibh cruth teachín tuaithe orthu. Scríobh an tríú grúpa leanaí an scéal ina bhfocail féin agus rinne iarracht a shamhlú conas mar a bheadh an scéal dá dtabharfadh na béir cuairt ar theach Goldilocks. Chuir an múinteoir na príomhfhocail agus na príomhfhrásaí ar fáil bunaithe ar phlé an ranga.

D'imigh Iníon Uí Mhurchú ó ghrúpa go grúpa de réir mar a d'oibrigh na scríbhneoirí óga ar a scéalta. Spreag sí iad le litriú a úsáid nuair nach raibh an focal a bhí á lorg acu ar an gclár bán. Uaireanta bhí sí ag smaoineamh os ard in éineacht leo chun cuidiú leo deireadh an scéil a phleanáil: **Chuir Goldilocks gaoch ar a mamaí nuair a chonaic sí an praiseach a bhí déanta!** Gach lá ag am inste scéil thug sí an deis do sheisear a scéalta a léamh, ag léiriú a gcuid leabhar nó na pictiúir a chuir siad in ord an scéil. Gach tráthnóna nuair a bhí na leanaí imithe abhaile scríobh sí cuntas gearr ar scríbhneoireacht na sé leanbh agus chuir leis an eolas a bhí ar taifead aici cheana féin faoina scileanna scríbhneoireachta. Chuir sí freisin cóip d'obair na leanaí ina bhfillteáin oibre.

Sampla de nótaí Iníon Uí Mhurchú ar scéal Mheadhbh ina comhad cleachtóra.

10 Márta 2009: Choinnigh sí na buncharachtair mar an gcéanna; thug sí isteach carachtar amháin nua (mamaí Goldilocks) ar bhealach loighciúil. D'úsáid sí a litriú féin ag léiriú feacht mhaith fóineolaíochta. Chuir sí ceithre abairt nua sa bhreis leis chun deireadh eile a chur leis an scéal. Dul chun cinn an-mhaith.

?

Ábhar Machnaimh: Conas a bhainfidh mé úsáid níos fearr as eolas measúnaithe chun tascanna éagsúla a thabhairt do leanaí éagsúla agus ar an gcaoi seo cuidiú leo lena bhfoghlaim agus a bhforbairt?

Tástáil

Cad is tástáil ann?

Cuireann breathnóireacht agus comhráite leanúnacha le leanaí eolas saibhir ar fáil don duine fásta faoi dhul chun cinn na leanaí agus faoi na nithe atá bainte amach acu mar fhoghlaiméoirí óga. Féadfaidh an tástáil, atá ina mhodh measúnaithe eile, an t-eolas sin a dhearbhu.

Is éard atá i gceist leis an tástáil le linn na luath-óige de ghnáth ná tascanna a cheaptar go tráchtála a shocrú agus/nó ceistanna a chur chun eolas a bhailiú faoi ghnéithe sonracha d'fhoghlaim agus d'fhorbairt leanaí, amhail scileanna luaile agus sóisialta, iompar, teanga bhriathartha, agus tuiscint. Is tástálacha caighdeánaithe roinnt de na tástálacha agus de ghnáth úsáidtear iad i mbunscoileanna le haghaidh leanaí a bhfuil riachtanais speisialta oideachais acu. Baintear úsáid as na tástálacha seo, déantar iad a mharcáil agus a léirmhíniú ar an gcaoi chéanna i ngach suíomh a bhaineann úsáid astu. Cuireann na marcanna ó na tástálacha foghlaim agus forbairt na leanaí i gcomparáid le leanaí eile ar chomhaois. Tá sé tábhachtach a mheabhrú gur féidir le marcanna ó thástálacha do leanaí óga a bheith neamhiontaofa. Chomh maith leis sin tá sé tábhachtach a mheabhrú go ndearnadh na tástálacha sin a chaighdeánú do dhaonraí áirithe leanaí, ar leanaí iad a bhféadfadh teanga dhúchais éagsúil a bheith acu, mar shampla, agus mar sin ba chóir a bheith an-chúramach nuair atá na marcanna á léirmhíniú.

I dteannta an eolais ó mhodhanna measúnaithe eile, féadfaidh marcanna ó thástálacha leanaí a shainathint a bhféadfadh deacrachtaí foghlama a bheith acu faoi láthair nó amach anseo. Tugtar scagthástáil air seo¹³. Is féidir tástálacha eile, ar a dtugtar tástálacha diagnóiseacha, a úsáid le leanaí indibhidiúla (le cead ó thuismitheoirí) d'fhonn deacracht ar leith a shainathint agus chun tacaí agus acmhainní a sholáthar chun an tionchar ar a bhfoghlaim agus a bhforbairt a íoslaghdú.

Conas a dhéanfaidh mé an tástáil seo?

Is féidir le gairmithe, mar shampla teiripeoir urlabhra agus teanga nó síceolaí, úsáid a bhaint as tástálacha diagnóiseacha agus tástálacha caighdeánaithe i gcás ina bhfuil cúis inní ann faoi fhoghlaim agus forbairt linbh. Baineann múinteoirí bunscoile a bhíonn ag obair le naíonáin shóisearacha agus shinsearacha úsáid as tástálacha le haghaidh scileanna luatha litearthachta, uimhearthachta agus forbraíochta, fad is a úsáideann múinteoirí riachtanais speisialta tástálacha diagnóiseacha. I gcás roinnt mhaith daoine fásta eile a bhíonn ag obair i suíomhanna lasmuigh den bhaile ní bhainfidh siad úsáid as tástálacha.

Ceapadh gach tástáil ar mhaithe le cuspóir ar leith agus níor chóir é a úsáid ach chuige sin. I gcás ina bhfuil tástálacha á roghnú le haghaidh leanaí óga ní foláir do mhúinteoirí tástálacha a roghnú atá lánbhríoch, suimiúil agus spreagúil do na leanaí. Chomh maith leis sin ní foláir don múinteoir a bheith lánsásta go dtuigfidh gach leanbh go hiomlán an teanga atá in úsáid sa tástáil.

Cén t-aoisghrúpa leanaí ar chóir na tástálacha seo a úsáid leo?

De ghnáth baintear úsáid as tástáil le leanaí óga. Ceaptar gach tástáil go háirithe le haghaidh raon aoise ar leith.

¹³ Le haghaidh eolais maidir le scagthástáil i mbunscoileanna féach lch78 sa doiciméad, *Measúnú i gCuraclam na Bunscoile. Treoir do Scoileanna* (CNCM, 2007). Dearbhaíonn an doiciméad gur chóir do scoileanna polasaí scagthástála a fheidhmiú sa dara scoilbhliain, i mí Feabhra den dara téarma más féidir.

Eispéireas foghlama 72: Scagthástáil sna naíonáin shinsearacha**Téama: Cumarsáid, Aidhm 2 agus Spríoc foghlama 1****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Rang na naíonán (bunscoil)

Múineann Iníon Clarke 29 buachaill i rang na naíonán sinsearach. Mar chuid de pholasaithe measúnaithe na scoile bhain Iníon Clarke úsáid as scagthástáil litearthachta leis an rang iomlán go déanach i mí Eanáir. Nuair a bhí na tástálacha á gceartú aici thug sí faoi deara go raibh seisear le marc sa tástáil a bhí níos ísle ná an tairseach tástála. Trí bhreathnóireacht agus comhráite, bhí sí in ann monatóireacht chúramach a dhéanamh ar na buachaillí sin mar gur thuig sí go raibh fuaimeanna na litreacha dúshlánach dóibh, agus i gcás beirte bhí gá acu le tacaíocht leanúnach chun scileanna éisteachta a fhorbairt. Bhí sí den tuairim go mb'fhéidir go raibh fachtóirí eile ina gcúis leis na marcanna ísle sna tástálacha seachas deacrachtaí litearthachta. Chuir sí fachtóirí áirithe san áireamh, amhail teanga, castacht na dtreoracha, agus inní ar leanaí sa suíomh tástála. Tar éis di labhairt le tuismitheoirí na mbuachaillí, d'atreoraigh sí iad chuig an múinteoir tacaíochta foghlama, Bean Mhic Gearailt. Tar éis deachaidreamh a chur ar bun leis na leanaí rinne an múinteoir sin tástálacha diagnóiseacha indibhidiúla leo.

Tar éis di an t-eolas go léir a bhí ar fáil a mheas, thug Bean Mhic Gearailt cuireadh do thuismitheoirí an tseisir páirt a ghlacadh i gclár luath-idirghabhála 6-8 seachtaine, d'fhonn cuidiú leo tacú le gnéithe sonracha d'fhoghlaim a leanaí. D'aontaigh Iníon Clarke agus Bean Mhic Gearailt ar roinnt gníomhaíochtaí foghlama breise a bhféadfadh Iníon Clarke úsáid a bhaint astu chun obair leis na buachaillí ar bhonn aonair agus i ngrúpaí.

Ag deireadh an chláir luath-idirghabhála rinneadh tástáil arís ar an seisear. Fuair cúigear marcanna níos fearr an uair seo. Cé go raibh roinnt dul chun cinn déanta ag an séú leanbh, bheartaigh Iníon Clarke leanúint leis an tacaíocht duine le duine a bhí á fháil aige sa rang. Déanfaidh Bean Mhic Gearailt tuilleadh tástála diagnóisí agus measúnaithe air.

Ábhar machnaimh: An bhfuil polasaí scagthástála ag an scoil chun leanaí a shainiú a mbeadh gá acu le tacaíocht bhreise agus/nó speisialaithe?

Eispéireas foghlama 73: Tacú le foghlaim agus forbairt trí mheán an PODA**Téama: Folláine agus Leas, Aidhm 1 agus Spríoc foghlama 2****Aoisghrúpa:** Leanaí**Suíomh:** Seisiún naíonra

Tá Eoin (3½ bliain d'aois) ag freastal ar naíonra áitiúil. Rinneadh Eoin a dhiagnóisiú le Neamhord ar Speictream an Uathachais (ASD). Chaith Louise, stiúrthóir an naíonra, agus Emily (CRS Eoin), mí Mheán Fómhair ag bailiú eolais faoi Eoin trí bhreathnóireacht dhíreach agus é ag glacadh páirte i ngnáthghníomhaíochtaí, gnáthaimh agus idirghníomhaíochtaí le leanaí eile agus le daoine fásta. Ag deireadh na míosa tháinig siad le chéile chun plé a bheith acu ar an gcaoi tacú le foghlaim agus forbairt Eoin. Dhirigh siad, go háirithe, ar na dúshláin a bhí roimhe agus é ag súgradh agus ag obair le leanaí eile.

Ina dhiaidh sin bhuail Louise agus Emily le tuismitheoirí Eoin. Chuir máthair Eoin síos ar na cóireálacha agus teiripí a bhí á bhfáil ag Eoin. Ceapadh Plean Oideachais don Dalta Aonair (PODA) con chéad téarma, le cúnaimh ón bhFoireann Luath-Idirghabhála in oifig áitiúil Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte. Ar cheann de na spríocanna acu tá cuidiú le hEoin idirghníomhú le daoine eile. Cheap Louise clár gníomhaíochtaí d'Eoin le spríocanna gearrthéarmacha a chuideodh leis na spríocanna a bhaint amach. Ina measc bhí pictiúir a úsáid chun cuidiú le hEoin tuiscint a fháil ar ghothaí gnúise agus scéalta

sóisialta a úsáid chun tacú le hEoin agus é ag déileáil le hidirghníomhú sóisialta. Roghnaigh Louise agus Emily cara d'Eoin ó na leanaí eile, a bheadh mar pháirtí aige i ngníomhaíochtaí agus sa súgradh. Déanfar dul chun cinn Eoin ó thaobh an idirghníomhaithe de le daoine eile a dhoiciméadú agus a athbhreithniú i mí Eanáir agus déanfar cuspóirí nua gearrthéarmacha a shocrú don Phlean Oideachais don Dalta Aonair chun cuidiú leis idirghníomhú le daoine eile.

Ábhar machnaimh: Conas is féidir liom úsáid a bhaint as an eolas a bhailim trí mheán na breathnóireachta chun cur leis an bPlean Oideachais don Dalta Aonair agus ar an gcaoi sin cuidiú le leanaí a bhfuil RSO acu dul chun cinn a dhéanamh ina gcuid foghlama ar an mbealach is oiriúnaí dóibh ag an am áirithe sin?

Eispéireas foghlama 74: Ag obair i suíomh oideachais speisialta

Téama: Aidhmeanna agus Spriocanna foghlama ar fud na gceithre théama

Aoisghrúpa: Leanaí

Suíomh: Rang na Naíonán (bunscoil speisialta)

Freastalaíonn Stephen (6 bliana d'aois) ar scoil speisialta. Tá diostróife mhatánach air agus tá sé faoi mhíchumas éadrom ginearálta foghlama. D'inis a thuismitheoirí dá mhúinteoir, Linda, gur breá leis a mhadra agus go bhfuil an ghráin aige ar thorann. Bunaithe ar mheasúnuithe ar fhoghlaim agus ar fhorbairt Stephen, cheap Linda agus foireann teiripeoirí a oibríonn sa scoil clár d'eispéiris foghlama dó.

Dhírigh Linda ar chumas teanga Stephen, ar a iompar dúshlánach, ar a scileanna luaile agus ar an luathléitheoireacht. Rinne sí breathnú, measúnú agus taifeadadh ar a urlabhra agus a scileanna teanga: léirigh sé teanga thromchiallach, mar shampla thug sé *choo choo* ar thraein. Bíonn struchtúr na habairte dúshlánach dó freisin agus bíonn deacrachtaí aige le friotal a chur ar eispéiris, mar shampla tugann sé *goras* ar *doras*. Chuir Linda an t-eolas seo in iúl don teiripeoir urlabhra Nora a rinne tuilleadh tástála, agus, ag baint úsáide as an eolas seo, cheap sí clár laethúil teanga agus urlabhra le haghaidh Stephen.

Bunaithe ar nótaí breathnóireachta Kate (Cúntóir Riachtanas Speisialta) agus ar a nótaí breathnóireachta féin d'iompar dúshlánach Stephen, d'athraigh Linda gnáthamh tráthnóna Stephen. Rinne sí é a atreorú chuig Joan an fisiteiripeoir a thug Stephen chuig linn hidriteiripe an chlinic dhá thráthnóna sa tseachtain, agus thug Gill, an teiripeoir saothair Stephen chuig seomra scíthe *Snoozaleen* dhá thráthnóna sa tseachtain.

Chun tacú le forbairt scileanna luaile Stephen chuir Joan cleachtaí oiriúnacha fisiceacha ar fáil do Linda, a d'áirigh an méid ama a chaitheann sé ag seasamh agus ag suí a athrú. Chun go mbeadh sé níos éasca ar Stephen bogadh timpeall an tseomra ranga d'fhéach Gill ar an bhféidearthacht a bhí ann teacht ar chathaoir rothaí dó. D'eagraigh sí réimse tacaí chun cuidiú leis a chuid deacrachtaí lena scileanna mínluaileacha. I measc na dtacaí sin bhí greamán don pheann luaidhe agus méarchlár ríomhaire sainoiriúnaithe.

Ar deireadh thiar, léirigh measúnú Linda ar scileanna luathléitheoireachta Stephen go raibh a stór focal súilaithe teoranta dá ainm féin. Léirigh tástálacha éagsúla freisin go raibh deacrachtaí aige le nithe a idirdhealú óna chéile ó amharc, go raibh deacrachtaí aige le cuimhne sheicheamhach, agus le seicheamhú éisteachta. I bhfianaise an eolais seo, mhol Gill do Linda go n-eagrófaí seisiúin imeaschta céadfaí i gcomhair Stephen.

Ábhar machnaimh: Conas is féidir liom tógáil ar an obair idirdhisciplíneach ar bhonn leanúnach d'fhonn tacaíocht speisialaithe a sholáthar do na leanaí, más gá, chun cuidiú leo dul chun cinn a dhéanamh ina bhfoghlaim agus a bhforbairt?

?

Machnamh ar mo chleachtas

1. An bhfuil dóthain eolais á bhailiú agam faoi fhoghlaim agus fhorbairt na leanaí ag baint úsáide as réimse modhanna?
2. Conas atá an t-eolas sin á úsáid agam chun foghlaim gach linbh a fairsingiú agus a shaibhriú?

Na dúshláin agus láidreachtaí a bhaineann leis na modhanna measúnaithe

Mar a luadh roimhe seo, má úsáidtear meascán de mhodhanna measúnaithe soláthraítear cuntas sonrach ar fhoghlaim agus fhorbairt gach linbh. I dTábla 14 leagtar amach roinnt de na dúshláin agus na láidreachtaí a bhaineann le féinmheasúnú, comhráite, breathnóireacht, tascanna sa suíomh agus tástáil chaighdeánaithe.

Tábla 14: Dúshláin agus láidreachtaí

Modh	Dúshláin	Láidreachtaí
Féinmheasúnú	<ul style="list-style-type: none"> ■ Féadfaidh sé iomarca béime a leagan ar a ndéanann leanaí seachas féachaint ar an gcúis leis. ■ Bíonn am ag teastáil ó leanaí a scileanna a fhorbairt chun machnamh ar a gcuid foghlama. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cuidíonn sé le leanaí tuiscint a fháil orthu féin mar fhoghlaimoirí. ■ Spreagann sé leanaí le bheith bródúil astu féin agus a bhfuil bainte amach acu. ■ Cuidíonn sé le leanaí níos mó freagrachta a ghlacadh as a gcuid foghlama féin. ■ Déanann sé eispéireas níos taitneamhaí agus níos inspreagthaí as an bhfoghlaim.
Comhráite	<ul style="list-style-type: none"> ■ Téann cumas cumarsáide na leanaí i bhfeidhm ar an eolas is féidir leo a roinnt agus an chaoi leis an eolas sin a roinnt. ■ Caithfidh an duine fásta éisteacht go cúramach leis an gcaoi a ndéanann leanaí cumarsáid agus leis na nithe a chuireann siad in iúl. ■ Bíonn am ag teastáil ón duine fásta chun scileanna a fhorbairt chun tacú le leanaí agus cur ar a gcumas léargais a roinnt ar a bhfoghlaim agus a bhforbairt trí bheith ag caint fúthu. ■ Tógann sé seo am. ■ Is féidir leis bheith deacair a dhéanamh le grúpa mór. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tugann sé an deis do leanaí labhairt faoina gcuid oibre, faoina n-eispéiris, faoina dteaghlai, faoi na nithe a thaitníonn leo agus na nithe nach dtaitníonn leo. ■ Soláthraíonn sé eolas faoin gcúis ar fhreagair leanaí ar bhealach áirithe, faoi na nithe a rinne siad agus a ndúirt siad, nó faoi nithe a chruthaigh siad.
Breathnóireacht	<ul style="list-style-type: none"> ■ Tógann sé am tabhairt faoin mbreathnóireacht phleanáilte agus díriú ar leanbh ar leith ■ Tógann sé am ar an duine fásta scileanna taifeadta eolais a fhorbairt ■ Ní foláir don duine fásta a bheith inniúil ar an eolas atá á lorg aige/aici, agus cuimhneach ar an gcaoi a rachadh sin i bhfeidhm ar an mbreathnóireacht. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Féadfaidh sé bheith uathspregtha nó pleanáilte, agus is féidir é a chur i gcrích laistigh de chúpla soicind nó nóiméad. ■ Soláthraíonn sé eolas faoin gcomhthéacs inar tharla foghlaim agus forbairt an linbh. ■ Cuireann sé eolas láithreach ar fáil faoin gcaoi a bhfoghlaimíonn leanaí agus faoi cad atá á fhoghlaim acu agus faoina n-eispéiris.
Tascanna sa suíomh	<ul style="list-style-type: none"> ■ Go minic bíonn acmhainní ar leith ag teastáil. ■ Bíonn am ag teastáil ón duine fásta chun breathnú ar leanaí ag glacadh páirte i dtascanna, agus má tá sé cuidiúil, labhairt leo. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Is féidir leis samplaí d'obair na leanaí a sholáthar mar fhianaise ar a bhfoghlaim agus a bhforbairt. ■ Soláthraíonn sé eolas faoi fhoghlaim na leanaí i ngníomhaíochtaí a bhfuil spéis acu iontu.
Tástáil	<ul style="list-style-type: none"> ■ Féadfaidh marcanna i dtástálacha a bheith neamhiontaofa. ■ Uaireanta ní bhíonn brí ná ábharthacht ag baint le tascanna agus ceisteanna le haghaidh na leanaí agus uaireanta ní bhíonn siad oiriúnach go cultúrtha. ■ Tógann siad am. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Cuidíonn siad leanaí a aithint a bhfuil deacrachtaí foghlama acu. ■ Comharthaíonn sé deacrachtaí sonracha foghlama.

Conclúid

Is measúnóirí nádúrtha iad leanaí, cosúil le daoine fásta, ar a ndul chun cinn féin agus ar a bhfuil bainte amach acu. Féadfaidh an duine fásta foghlaim leanaí a shuibhriú agus a fhairsingiú trí mheasúnú a dhéanamh trí fhoghlaim agus fhorbairt a shainiú, eolas a thabhairt ar ais do na leanaí, a ndul chun cinn a cheiliúradh leo, maille lena bhfuil bainte amach acu, agus cleachtas a chur in oiriúint agus pleanáil le haghaidh na foghlama amach anseo. Ar an gcaoi seo, cuidíonn an measúnú leis an duine fásta léiriú a fháil ar shuibhreas foghlaim agus fhorbairt leanaí. Mar seo, treoraíonn an measúnú aistear na leanaí.